

MAGYAR SIKETNÉMA-OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elsején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Szerkesztő:
Kegler Ferenc egyesületi v. titkár,
Körmöcbánya, Snk. intézete.

Kiadó és laptulajdonos:
a Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.

Kiadóhivatal:
Budapest, VIII., Fesztetich-utca 3. szám.

Az Egyesület hivatalos ügyeiben minden irat
Borbély Sándor elnökhöz küldendő
Vác, Siketnémák kir. orsz. intézete.

Előfizetési ár egy évre:
tagoknak 7 korona, másoknak 12 korona.

A tag- és lapdíjak **Völker József**
egyesületi pénztárnok nevére küldendők
Sopron, Siketnémák intézete.

MEGHIVÓ

a Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének

Budapesten, a siketnémák áll. intézetében (VIII., Fesztetits-u. 3.) Julius 2.-án d. e. 9 órakor

tartandó

XIV. rendes közgyűlésére.

TÁRGYAK:

1. Elnöki megnyitó.
2. Jegyzőkönyvhiteljesítő kiküldése.
3. Emlékbeszéd *Gácsér Józsefről*. Tartja: *Borbély Sándor* egy. elnök.
4. A titkár évi jelentése az egyesület állapotáról és működéséről.
5. A „*Borbély Sándor-féle irodalmi alapítvány*“ alapító-oklevelének ünnepélyes átadása.
6. A háború siketeiről, némáiról, siketnémáiról és hibásan beszélőiről. (Bemutattással.) Előadó: *Istenes Károly*.
7. A szerkesztő jelentése az egyesület lapjáról.
8. Az évi zárszámadás megvizsgálása.
9. A költségvetés megállapítása.
10. A bizottságok jelentései.
11. Indítványok. (A közgyűlés előtt legalább 8 nappal írásban nyújtandók be. 31. §. d.)
12. Tisztségviselők, választmányi tagok és számvizsgálók választása. (17, 24, 25. §.)
13. Szerkesztő, rovatvezetők, kiadóhivatali intézők választása.
14. A XV. rendes közgyűlés helyének megállapítása.

Vác, 1916. június hó 1.-én.

Borbély Sándor s. k. elnök.

Istenes Károly s. k. titkár.

Közgyűlés előtt reggel 8 órakor ugyanott választmányi gyűlés, utána pedig előértekeztet.

Tájékoztatás. Az elnökség költségkimelés szempontjából ez alkalommal nem küld névre szóló meghívókat. A háborúra való tekintettel elmaradnak a szokásos társas összejövetelek és kirándulások is.

EGYESÜLETI ÉLET.

Választmányunk virágvasárnap tartotta meg az évi közgyűlést előkészítő gyűlését. E tárgyban úgy határozott a választmány, hogy a szokásos évi közgyűlést július hó 2.-ára hívja egybe Budapestre.

A választmányi gyűlés fontosabb tárgyai:

Az elnöki bejelentések során Borbély Sándor elnök kegyeletes s a lelkeket mélyen megható szavakkal emlékezett meg halottainkról: *Náray-Szabó Sándor* ny. államtitkárról, a magyar siketnéma-oktatás naggyáteremtőjéről, egyesületünk dísztagjáról; *Gácsér József* egyesületünk volt alelnökéről, akiben a legerősebb oszlopát veszítette el egyesületünk; *Sándor Szilveszter* és *Pető János* kartársainkról, akik a haza védelmében teljesített harctéri szolgálatuk közepette *haltak hősi halált*; *Adamcsik István* érdemes kartársunkról, akit itthon ért váratlanul a halál.

A választmány az elhunytak halála fölött érzett kegyeletének mélységes fájdalommal adott kifejezést, nevüket a jegyzőkönyvbe örök emlékül bejegyezte.

A titkár jelentéséből s a tárgysorozatból a következőket emeljük ki:

1. A tanárképző ujjászervezése tárgyában kiküldött bizottság a háború miatt nem készíthette el a tervezetet. Tekintettel azonban arra, hogy most már a bizottságba kiküldött tagok mindannyian itthon vannak, felkérte a választmány az érdekelt bizottságot, hogy vegye fel a kérdés elejtett fonalát s az 1914. évi közgyűlés adta iránymelvek alapján készítse el a tervezetet.

2. Tárgyaltatott Ő Excellenciájának 68357—1914. számú azon rendelete, amelyet a XII. közgyűlésünkől eléje terjesztett kérelmeinkre vonatkozólag küldött. E rendelet értelmében nem találta elfogadhatónak Ő Excellenciája abbéli közgyűlési kérelmünket, hogy az óradíjak felemeltessenek s a 30 éves szolgálati időnk visszaállíttassék. Az V—VIII. osztályok számára készítendő vezérkönyv megírását — a szabadversenynek való fentartása mellett — későbbi időre halasztotta el Ő Excellenciája. Abbéli kérelmünket, hogy az I—IV. osztályok számára már megírt s használatra kiadott vezérkönyv gyakorlati alkalmazását az író gyakorlatilag is bemutassa, nem találta a javasolt formában elfogadhatónak. Idevonatkozóan azt ajánlja Ő Excellenciája egyesületünk figyelmébe, hogy ennek bemutatására egyesületünk évi közgyűlésein nyílik legjobb alkalom. A választmány illő tisztelettel tudomásul vette Ő Excellenciájának említett rendelkezéseit. Hangsúlyozni kívánja azonban, hogy a vezérkönyv mikénti használatának bemutatását s a szükségesnek mutatózó útbaigazításokat kifejezetten gyakorlatilag kívánta demonstráltatni a közgyűlés. Erre pedig évi közgyűléseink — amikor már növendékeink távol vannak az intézetektől — nem elégségesek. A vezérkönyvben lefektetett vezérelvek beható és hasznosítható demonstrálása több, rendes tanítási óra keretében volna csak értékesen bemutatható.

3. Ismerteti a titkár azt az akciót, amelyet egyesületünk elnöksége dr. Sarbó professzor, főtörzsvossal karöltve a *Vöröskereszt-Egyesület* útján indított a siket-, néma-, siketnéma- és hibásbeszédű katonák tanítása érdekében. Közölte a titkár a választmány-nal, hogy a nevezett katonák tanítása egy kiadott hadügyminiszteriumi rendelkezés értelmében más irányba terelődött. Tekintettel az ügy ezen újabb fordulatára, úgy határozott a választmány, hogy az elnök, Klis Lajos tb. elnök, dr. Bihari Károly választmányi tag, a titkár és a jegyző bevonásával egy tervezetet készített s eljuttatja azt a *Mil. Kom.*-hoz, mint ahová ez ügy utaltatott. Ugyancsak ennek a bizottságnak adta ki a választmány tanulmányozásra Éliás Jakab igazgatónak és Gyömörey Alfonz tagtársunknak a fent említett katonák tanítása ügyében az elnökséghez juttatott beadványait.

4. Egyesületünk tagjai sorába a következőket vette fel a választmány: Hribik Aladárné úrnőt, mint a körmöcbányai intézet kézimunka-tanítónőjét, továbbá Molnár Béla (Szeged) és Magyar László (Eger) kartársakat. Saját kérelmére Kiss Karolin (Debrecen) és Tass Péter (Borosjenő) töröltettek a tagok sorából.

5. Az indítványok során Kegler Ferenc szerkesztő javaslatára a következők határozattal el:

a) Cházár András képe az egyesület költségén 500 példányban sokszorosíttatik a tagok között leendő ingyenes szétosztás céljából;

b) Ama városok hatóságai, ahol siketnéma-intézet van, felkértnék, hogy egy-egy utcát a nagy emberbarát nevére „Cházár András-utca”-nak nevezzenek el.)*

6. A pénztári jelentésből az az öröndetes tény közölhető, hogy egyesületünk jelenlegi vagyona készpénzben és értékpapírokban 1288 K 2 fillért tesz ki.

7. A szerkesztő jelentést tesz a lapkörüli dolgokról. A választmány köszönettel adózott a szerkesztőnek azért a buzgalomért, hogy ezekben a nagy időkben — sok nehézséggel küzdve — odaadással intézi a szerkesztést.

8. A tárgysorozat utolsó pontja ünnepi gyűléssé tette a vi-rágvasárnapi választmányi gyűlést. Ezúttal üdvözölte ugyanis egyesületünk hivatalosan *Borbélyt Sándort*, egyesületünk elnökét 25 éves szolgálata alkalmából. Gönczi Gyula alelnök vezetése alatt a választmány — a nagy számban jelen volt érdeklődő kartársakkal egyetemben — felkereste az elnököt. Az alelnök az alább olvasható beszéddel köszöntötte elnökünket, ügyünk legerősebb képviselőjét. Beszéde végén egy jegyzőkönyvet nyújtott át az alelnök az ünne-peltnek, mellyel tudtul adja egyesületünk, hogy az iránta való sze-retetének és törhetetlen ragaszkodásának jeléül, mint a köztünk való legértékesebbnek azzal kívánt örök emléket emelni 25 éves szolgál-

*) Jolsva r. t. város tanácsa — az intézet kezdeményezésére — azt az utcát, ahol a sn. int. áll, Cházár Andrásról nevezte el. (Máj. 11.-i értesítés.)

lata alkalmából, hogy a tagok önkéntes adakozásából egy „*Borbély Sándor-féle irodalmi alapítvány*“-t létesített. Itt említhetjük fel, hogy ezen alapítványra eddig a következő összegek jelentettek be: Szeged 100 K, Sopron 100 K, Vác 100 K, Kecskemét 100 K, Budapest (állami) 100 K, Debrecen 50 K, Körmöcbánya 200 K, Kolozsvár 100 K, Ungvár (egyelőre) 100 K, Pozsony (Deschenszky Ferenc 10 K, Zengő 5 K), össz. 15 K, Kaposvár (Klinda K., Horváth P., Schnellbach F., Jávor Gy. 5—5, Hajdu L. 1 K), össz. 21 K. Eger és Jolsva az összeg nagyságáról egyelőre nem nyilatkozott. Értesítés még nem jött Aradról, Temesvárról és Budapestről (izr. intézet.).

Tájékoztatásul közöljük, hogy a pénz az egyesület pénztárnokához juttatandó el.

Gönczi Gyula ünnepi beszéde:

Mélyen tisztelt Elnök Úr!

Kedves barátom!

A Siketnéma-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete választmányának megbízásából állok itt, hogy Elnök Urat, 25 éves közszolgálati alkalmából egyesületünk nevében köszöntsem. Büszkeség tölti el keblemet, hogy itt állván, kalapot emelhetek az érdem előtt.

Negyedszázad csak egy paránya az örök időnek, de nagy súllyal esik az ember rövid életébe. Negyedszázad munkája eltörpül a nemzetek csatájának épp most folyó gigászi küzdelmével szemben, . . . de 25 éven át a köz javára kifejtett tevékenység mégis megállásra készíti a kortársakat. Parányok sorozata a végtelenség és a rövid emberélet még rövidebb éveinek munkáján épül fel az egész emberiséget átható kultúra, mellyel szemben a borzalmasan dúló csaták is csak muló epizódok. Az ember Istentől való hivatása nem a rombolás, hanem a munka, a kiválasztott munkásoké pedig példaadás a kötelesség teljesítésében.

Ily Istentől hivatott, kiválasztott munkásnak fogja ismerni a jelenkor kultúrája közelebbről a magyar siketnéma-oktatás története, a mi nagyrabecsült, szeretett elnökünket, Borbély Sándort.

Mélyen tisztelt Elnök Úr!

Az Ön negyedszázados fáradhatatlan munkássága a magyar siketnéma-oktatás terén és érdekében oly maradandó és korszakalkotó, melyet csak oktatásügyünk teljesedésbe szökkenő fényes jövője fog majd igazán értékelni. Én azt most kellően méltatni nem tudom, de nem is akarom, hogy Elnök úrnak mindannyiunk előtt ismeretes puritánságát, a szemtől-szembe való dicsérettel meg ne sértsem.

Ha az ész kritikáját elhallgattatom is, nem hallgathatom el, hogy — szívből szívhez szólva — kifejezést ne adjak ez emlékezetes alkalommal annak a kartársi szeretetnek és ragaszkodásnak, melyet a Siketnéma-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének minden egyes tagja kiválóan érdemes elnöke iránt érez. Nemcsak szeretettel, hanem a legmélyebb hálával is eltelik szívünk és lelkünk, amikor számba vesszük az elévülhetetlen érdemeket, hogy a mi szere-

tett Elnökünk lankadást nem ismerő ügybuzgalma, eszméinkért rajongó lelkesedése, fáradhatatlan tevékenysége, önzetlensége, sőt egyéni érdekeinek feláldozása által is — egyesületünk céljának előbbrevitelére mindenkor kész volt; — nemcsak, hanem példaadásával előljárt, meggyőződésével lelkesített, csüggedetlen kitartásával buzdított, velünk érzésben, gondolkozásban, cselekedetben egybeforrt s ezáltal vezérünk vala, mielőtt kérésünknek engedve — elnökünk lett volna.

Kedves Barátom! Te biztattál, bátorítottál, lelkét öntél belénk csüggedésünkben. Küzdelemről küzdelemre vittél. És mi veled mentünk . . . Most is eljöttünk hozzád. Pedig nem is hívtál, csak az idő kereke kattant egyet munkád delén. Ez a kattanás szívünkbe markolt s idehozott bennünket, hogy szeretetünkkel körülvéve, örvendhessünk egymásnak e mai nagy világssomorúságban. Igazság és méltányosság szerint szükségét látánk, hogy megbecsülésünknek és szeretetünknek külsőkép is jelét adjuk e mai nap emlékeztetere. Ennek módját megkönnyíté nekünk szegedi kartársaink kedves, hozzád méltó gondolata és kezdeményezése. E gondolatot megragadva: hogy Téged gazdagíthassunk, másoknak kívánunk adni. Elhatározta egyesületünk választmánya, hogy kiválóan érdemes elnöke 25 éves közszolgálatának méltó megemlékezéséül, közadakozásból, mindenha a Siketnéma-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete tulajdonát képező, Borbély Sándor-féle irodalmi alapítványt létesít.

Im, itt az írás róla! Vedd ezt oly szívesen, mint amilyen szeretettel adjuk. Kérlek, fogadd el feléd nyújtott jobbomat s érezd meg annak szorításában mind azt a hálás szeretetet és ragaszkodást, mellyel egyesületünk tagjai személyed és munkásságod iránt viselkednek jubileumod napján, minek nyomában új buzgalom kél bennünk és a S. T. O. E. szeretett és mindenek felett becsült elnökét el nem hagyja; jóban, rosszban vele érez, vele kíván lenni és munkálkodni.

Isten éltesse, tartsa meg kedves Elnökünket édes családjá gyönyörűségére és a magyar nemzet közművelődésének előbbvitelére. Éljen sokáig!

Borbély Sándor meghatottan mondott köszönetet a szeretetnek, a tiszteletnek s a nagyrabecsülésnek ily értékes formában történt megnyilvánulásáért.

Az ünnepelt meghatottságánál nagyobbak csak azok a szavak voltak, amelyeket az ünnepi beszédre válaszképpen adott. A beszédek hatása alatt eggyéolvadt érzetek és gondolatok megtörhetetlen sziklaként azt demonstrálták, hogy az ünnepelt igazában a mienk, mi pedig törhetetlenül az övéi vagyunk. (ika.)

*

A gyűlésre érkezett a debreceni és egri kartársaknak a jubiláló elnököt üdvözlő távirata. Teljesség kedvéért közlöm még a B. S.-t köszöntő alábbi írásokat:

Távirat. Habár kissé késve jön is, fogadja Nagyságod úgy az országos nőképző egyesület, mint a magam nevében is huszonöt évi nagyrábecsülés, a közjó érdekében oly ernyedetlen buzgósággal ki-

fejtett munkásságát elismerő ünnepeltetése alkalmából a legőszintébb jókívánatokat. Rudnay Józsefné, az országos nőképző egyesület elnöke.

A kaposvári áll. s. siketnéma-intézet igazgatóságától 96/1916. szám.

Igen tisztelt Igazgató úr! Nehéz pályánkon betöltött negyedszázados működése alkalmából őszinte szeretettel és tisztelettel üdvözlö Igazgató urat a kaposvári áll. s. siketnéma-intézet testülete.

Üdvözljük azzal a kívánsággal, hogy oktatásügyünket a jövőben is azzal a nemes idealizmussal, lelkesedéssel s ügyszeretettel szolgálja, mellyel azt eddig is szolgálta. Kérjük a jó Istent, hogy adjon Önnek ehhez erőt, egészséget és kitartást. Isten éltesse! A kaposvári áll. s. siketnéma-intézeti tanári testületének 1916. évi április hó 14.-én tartott rendes évnegyedes üléséből. Kartársi üdvözlettel Klinda igazgató.

Az állami gyógypedagógiai nevelő intézet igazgatósága. Budapest, I. kerület, Alkotás-utca 53. sz. 136/1916. sz.

Tekintetes Borbély Sándor úrnak, a siketnémák váci kir. orsz. int. igazgatójának, a sn.-int. tanárok orsz. egy. elnökének, stb. Vác.

Mélyen tisztelt Igazgató úr! A Magyar Siketnéma-Oktatás legutóbbi számából értesültünk arról, hogy a Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének választmánya virágvasárnapját használja fel arra, hogy szeretetének és ragaszkodásának mélyen tisztelt Igazgató úr előtt, a közel multban betöltött 25 éves tanári szolgálata alkalmából kifejezést adjon.

Nem egészen a magunk hibájából kissé megkésve ugyan, de igaz lelkesedéssel és örömmel ragadjuk meg ezt az alkalmat, hogy az üdvözlések hosszú láncolatába a mi egyszerű jókívánatunkat is, talán mint utolsó láncszemet, belékapcsoljuk. Talán legelkésettebb a mi üdvözlésünk, de az őszinteségből, melegségből s mélyen tisztelt Igazgató úr 25 éves áldásos működésének nagybecsülésében, valamennyivel vetekedni kíván. Engedje az Ég Ura, hogy nagyméretű munkálkodásának gyümölcseit még igen sokáig élvezhesse és szemlélhesse s hogy eddigi nagy sikereit még újabb sikerekkel tevézhesse, a szeretett haza, a magyar gyógypedagógiai oktatásügy javára és dicsőségére, szerető családjá és minden kartársa örömére. A budapesti állami gyógypedagógiai nevelő-intézet s az ideges gyermekek alsó- és középfokú áll. intézete tanári testülete nevében Budapesten, 1916. évi április hó 14.-én igaz tisztelettel Berkes János igazgató, Fürj Pál jegyző.

Igen tisztelt Kartárs Úr! Most olvasom a „Világ“-ban, hogy igen tisztelt Kartárs urat áldásos működésének huszonötödik évfordulója alkalmából oly melegen ünnepelték. Engedje meg, hogy e nevezetes évforduló alkalmából én is üdvözlöjem ahhoz a nagy és mélyreható munkássághoz, mely nemcsak a vezetése alatt álló intézetre, hanem a hazai siketnéma-oktatás egész ügyére oly nagy sikerrel járt. Kívánom, hogy a jó Isten áldja meg igen tisztelt Kartárs Urat erővel és egészséggel, hogy még sokáig működhessek a

szerencsétlen siketnémák javára és oktatásügyük dicsőségére. Igaz szeretettel és üdvözlettel Budapest, 1916. május 26.-án Adler Simon, a lovag Wechselsmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia vakok intézetének igazgatója.

Kedves barátom! Jubileumod alkalmából fogadd őszinte szerencsekívánatomat s szíves üdvözetemet. Budapest, május 26.-án Dr. Balassa József.

A szerk.

Kertészkedjünk.

A mai nagy idők világosan rámutattak és rámutatnak a termelés, így tehát a kertgazdaság fontosságára, értékére. A háború egyúttal gazdasági háború is. Az utóbbinak a sikere éppen olyan döntő, mint a harctéri sikerek.

Ez az idő megtanít bennünket a földszeretetre, a föld okszerű művelésére. Ma az is fog kapát a kezébe, aki a béke idején keztyűben járt. Tudatára ébredtünk annak, hogy a parlagon heverő föld annyi, mint a ládafiába zárt pénz. Nem hoz hasznót. Minél többen állanak a gazdasági munka csatásorába, annál biztosabb a gazdasági háború sikere. Most nem az a kérdés, hogy hányan vagyunk idehaza, hanem az, hogy *hányan dolgozunk*, még pedig ott, ahol a legnagyobb erőhiányok vannak. Tehát a gazdaság terén. Dolgozunk, kertészkedjünk *mi is!* Minden egyes siketnéma-intézetnek van bizonyos nagyságú kertje, telke. A telken ott találjuk a játszótér; illetve tornateret is, amelyet most szűkebbre kell szabnunk. Alakítsuk át inkább termelőhellyé. Termeljünk gyümölcsöt, zöltséget s más gazdasági növényt! Főleg azokra a növényekre legyünk tekintettel, amelyek nagy kelendőségnek örvendenek s amelyek a táplálkozásnál jelentős szerepet játszanak. Ilyenek: a burgonya, a bab, a borsó, a lenese, a káposzta, stb.

A telek művelését ne csak az intézet kertészére bizzuk, hanem avassuk ebbe a munkába a tanulóifjúságot is. Ezzel a művelettel sok értéket nyerünk és sok fontos nevelési célt érünk el. A telek művelése több munkaerőt kíván. Sok helyütt napszámosok végzik ezt a munkát, a siketnémát pedig távol tartják e munkától. Ha az intézet növendékei végzik a munkát, akkor azok a napszámosok, akik végezték a munkát — máshol dolgozhatnak. Ott, ahol munkaerő hiányzik.

Azzal tehát, hogy a növendékeket a gazdasági munkába állítjuk, gyarapítjuk a munkaerőt; biztosítjuk a gazdasági háború sikerét. Minden intézet a maga telkén — bizonyos okszerűséggel — annyit termel, mint amennyit az internátus bizonyos élelmezési körei követelnek egy évre. Sőt az egyes termények tekintetében piacot is teremthet. A kertészkedésnek a jelzettekén kívül még *pedagógiai* értéke is van. Alig találunk oly tényezőt, oly munkát, amely oly változatos és gazdag anyagot nyújtana a nevelésnek, mint a kertgazdaság. Benne találjuk mindazt, *amit a munkára való nevelés elve követel*. Pusztán és kizáróan a most üzött kézimunka és szőlőjd nem alkalmas erre a műveletre. Sokkal biztosabb az eredmény akkor,

hogyha a szlőjddöt a kertgazdasággal kapcsoljuk össze. Azt, amit a tanuló a szlőjdnél készít; a kertgazdaságban értékesíti.

Így látja a munkák *összefonódását, gyakorlati hasznát, szociális értékét, szükségességét*. Megfigyeli a készített tárgy (kapanyél, gereblye, sorjelző, kerítés, láda, stb.) gyakorlati használhatóságát. De látja az esetleges hibákat is. (A csiszolatlan nyél töri a kezét, a hibásan beillesztett kapá minduntalan lecsúszik a nyélről, stb.) Iparkodik a hibát eltüntetni. A következő alkalommal jobbat, szebbet csinál. A munka hova-tovább tökéletesbül. Az így összekapcsolt szlőjdtanítás — nézetem szerint — többet ér, mint elszigetelve. A különböző gyermekjátékok készítése nem lehet a munkára való nevelés célja. Ezeknek a gyakorlati élet terén semmiféle hasznuk nincs. Nem a *játékra*, hanem a *munkára kell nevelni* az embert! A kertgazdaság *valóságos* munka. Itt látjuk, hogy a siketnémában mily mérvben *nyilatkozik meg a munkaszeretet, a munkakedv*: az alkotó-, a teremő-érzék — a *cselekvő-gondolat*. A szlőjdtanítás nem ad erről *teljes képet*. Meggyőződtem, hogy azok a tanulók, akik a szlőjtanulásban kellő eredményt mutattak, akiknél tehát *látszott*, hogy szeretik a munkát s szeretnek dolgozni, a kertgazdasági munka *más* világításba helyezte őket. Érthető is. A szlőjdtanítás könnyebb művelet, mint a kertgazdasági munka. A kertgazdaság az *erő teljes érvényesülését kívánja*.

Jobban mutatja a tanuló *erejének* az érvényesülését. Több *mozgással* s nagyobb erő kifejtéssel jár. Hamar *lerántja a munkátlanság, a dologkerülés álarcát*. Megmutatja a szintiszta valót. Itt mindjárt látjuk, hogy ki szeret dolgozni s ki nem. Az a tanuló, aki megkedvelte a gazdasági munkát, oly alapot kap, amely kétségtelen biztosítéka jövő munkájának, életboldogulásának. Sohse tér le a munka ösvényéről. Nem lesz csavargóvá. A sn. — mint tudjuk — a szántó-vető nép gyermeke. A nagy vakációban segíthet apjának, anyjának ebben a munkakörben. Különösen most van reá szükség, amikor a munkaerők megfogyatkoztak. Az eddigi munkára való nevelés nem vezetett a kitűzött célhoz. Inkább *urat, kisasszonyt* neveltünk a siketnémából, nem *munkás, dolgozó embert*. Otthon lenézte, lebecsülte az apja, anyja munkáját. Nem fogott ásót, kapát a kezébe, mert úgy vélte, — hogy: az *paraszt*nak való munka. Ő pedig nem paraszt, hanem úr. A munkakerülés, a dologkerülés másutt is érvényesült a siketnémánál. Elég sok sikettel találkozunk az életben, akik munka nélkül kóborolnak, csavarognak. Pedig az, aki dolgozni szeret s akar, mindig talál munkát. A munkára való nevelésnél tehát vegyük figyelembe a *kertgazdaságot* is. (Itt a méhészetet is kell érteni.) Kapcsoljuk össze a szlőjddel; közelebb jutunk a célhoz, mint most.

Csak a *praktikus* dolgok, tényezők lehetnek azok, amelyek a munka örömére, szeretetére vezetnek. A kertgazdaság igen változatos munka. Tehát nem untat, mindig *érdekes, figyelemkeltő*. A tanuló lépten-nyomon *ujdonsággal találkozik*, látja a munka eredményét, jóleső érzéssel s örömmel ápolja a fejlődő növényt. Megtanulja azt, hogy hogyan lehet és kell a földet *a hazai földet sze-*

retni. Gyarapítja a *természettudományi ismereteit és szókincsét*. Nem akadunk tanítási tárgyra, amely oly bőséges és mindenoldalú, irányú anyagot nyújtana a beszédtanításnak, mint a gazdaság. Hisz ezen épült nyelvünk is: a magyar nyelv is. A magyar gazda szókincse, mondatfüzése, annak szépsége, egyszerűsége, zamatja stb. *a gazdasággal függ össze*. Ezt tehát ki kell aknáznunk a sn. beszéd-tanításánál is. Ezenkívül bármely tanítási tárgy is meríthet e munkából. Különösen a természettudomány, a földrajz, a rajz.

A tanulók munkaközben *beszélgetnek*; új szavakat, *mondato-
kat* tanulnak. A munkából fokozódó *szükségesség* kényszeríti őket erre. Itt fejlődnek a sn. *cselekvő*-gondolatai, melyek a munkánál fontos szerepet játszanak. Ez a munka fejleszti, ápolja a *rend, a pontosság szeretetét; az esztétikai és a felelősség érzetét*.

Alapja az önállóságnak. Éleszti a *versengés, a haladás* érzetét és a *munkafelosztás* elvét. Mindenki jobb, szebb, tökéletesebb *munkát* akar végezni. Mi ösztönzi erre a siketnémát? A *közszemlélet*; a *közellenőrzés*. A kertgazdaság mindig a *közszemlével függ össze*. Mindenki láthatja, hogy *ki mit, mennyit és hogyan dolgozott*. A *csalás, a félmunka, a szemfényvesztés*, stb. itt teljesen ki van zárva. Ha pld. valaki a gyomot csak félig-meddig irtotta ki, az újabb, a mielőbbi gyomverés nyomban megmutatja a munka silány voltát. Így nyilatkozhatunk a növények vetéséről, ültetéséről, ápolásáról is. Fő, hogy *kinek-kinek* meg legyen a maga *munkája*, amelyért *felelősséget* is vállal. A kártevők felismerése, pusztítása, stb. a biztos előrelátásra; a *mélyebb* gondolkozásra készíteti a tanulót. Fejleszti a feltaláló, a felfedező tehetséget, a leleményességet. A tanuló megismerkedik a fejlődő élettel, mert a kézimunka és a szőlődj csak *holt, élettelen anyagot ad* a tanulónak. Hogy mit és mennyit nyer e munka által a sn. *szervezete* — azt hiszem — fölösleges itt méltatnom. Nincs az a torna, amely oly mindenoldalúan fejlesztené a sn. *külső-belső szerveit*, mint a kertgazdaság.

A napfény, a jó levegő és az itt végzett munka az ép test, az egészség feltétele.

Ezek után még röviden említést kell tennem a *gazdasági pályákról* is. Hogy a sn. is alkalmas a gazdasági pályákra — már annyira-amennyire tisztában vagyunk. Azonban e tekintetben *tenünk is kell valamit!* Kétségtelen, hogy a sn. a mostani földműves iskolákban eredményesen nem oktatható. Nem azért, mert nem végezné el a kiszabott tanítási anyagot, hanem azért, mert speciális *vezetőre, tanácsadóra*, szorul. Olyan földműves, kertgazdasági iskola kell neki, ahol a gazdasági tanárokon *kívül egy-két siketnéma-intézeti tanár is kapna helyet*. Ő vezetné a sn. *elméleti* kiképzését. Hogy *csak* ez az irány céltérő, hivatkoznom kell a breznóbányai áll. földművesiskola igazgatósága nyilatkozatára. Ugyanis ebben az iskolában egy sn. fiú is tanul, ki a sn.-intézet nyolc osztályát sikerrel végezte el. A nyilatkozat szerint a fiú a *gyakorlatban kiváló* eredménnyel dolgozik; azonban az *elméletben* csak *gyengén* halad előre. És ez nem is lehet másképp, mert a módszer, az előadás az érzék-
küekhez van szabva. *Ott nem igen ügyelnek a szájrólvaló leolva-*

sásra. A fiú nem látja a tanár száját, nem tudja a gyors menetű előadást kellő figyelemmel kísérni. Nem érti meg az előadás anyagát. Másképp volna, hogyha a snk. tanára vezetné, irányítaná a siketnéma tanulását, *elméleti tudását*. Kellően megmagyarázna minden egyes fogalmat. Mi tehát a sürgős teendő? *Kérjük meg a földművelésügyi miniszter urat, hogy a hazai földműves iskolák közül jelöljön meg egyet, ahol a kiválóbb tehetségű és gazdasági pályára hajló snk. nyernének kiképzést. Ide évenként 6—10 siketnéma fiút lehetne utasítani.*

Itt a snk. az érzékűekkel egyetemben tanulnának, azonkívül speciális, *a nekik megfelelő* vezetésben, *irányításban* is részesülnének. Hasonlóképp lehetne cselekedni a *kertészeti intézetekkel* is. Vagy pedig, ami költségesebb, állítsanak *külön* ily iskolát a *snk. számára*. Hogy a snk. ezeken a pályákon is nyernének alkalmazást, bizonyítják azok a levelek, amelyeket a hasonló cikkemből eredőleg kaptam. Több egyén és uradalom *gazdasági ismeretekkel és gyakorlatlaltal bíró* sn.-t keresett és kért a gazdaságba. Most, amikor — ismétlem — nagy erőhiányok vannak a gazdasági munka terén, a földműves, a kertészeti iskolák majdnem *üresek*, mert az ifjak kint vannak a haretéren, — azt hiszem, hogy a miniszter úr készséggel teljesíti ebbeli kérelmünket. Mert hisz új munkaerőt kínálunk oda, ahol nagy erőhiányok vannak. Amerika, sőt Németország e tekintetben már rég megelőzött bennünket. A snk. nemcsak az ipari, hanem a gazdasági pályákon is boldogulnak. Ezt nem kell bizonyítanunk, mert máshol már bebizonyították.

Szobolovszky István.

A rajz szerepe a siketnémák oktatásában.

I.

A beszédtanítás.

Tudjuk, hogy a sn. a szem embere. Mindent tehát, ami a szemnek szól, *előnyben* kell részesítenünk az oktatásban. Ide tartozik elsősorban a *rajz*. Arról akarok szólni, hogy minő szerepet biztosítsunk és adjunk a rajznak az egyes tanítási tárgyak kereteiben. Kezdjük a dolgot a *beszédtanításnál*.

A rajz a sn. oktatásnál kétféleképp szerepel: mint *önálló tárgy*, melynek célja a kézügyesség, a szemmérték, az ízlés, az alkotó, reprodukáló stb. képesség fejlesztése s nemesítése, a másik szerepe az ú. n. *elméleti oktatás rögzítésére, felelevenítésére, világosabbá tételére vonatkozik*. Az utóbbi már az alsó osztályban kezdődik, ahol ugyanis a sn. tanuló a szótárban rögzít meg minden egyes tanult fogalmat. A *szótárrajzolást* még a II—III. osztályban is folytatják a tanulók. Én azonban nem elégszem meg pusztán ezzel a művelettel. Szükségesnek tartom, hogy a rajz *minden egyes tanítási tárgyban kapjon helyet*. Teszem ezt azért, mert tudvalevő, hogy a puszta *szöveg, a holt betű a sn.-ra nézve közömbös jellegű*. Életet kell tehát belevinnünk a *holt anyagba*! Azt az életet, amelyet a sn.

saját szemeivel lát, amelyet tulajdon érzékeivel felfog s a lelkében *kialakít*. Ebben saját öntevékenységet, lelkének tartalmát látja, melyet magáénak is vall s mint ilyen *szíves-örömet* foglalkozik. Nyilvánvaló, hogy azt, amit a sn. a beszédtanítás révén tanul, a füzetbe is beírja.

Hogy milyen minőségű és terjedelmű körben mozogjon a beszédtanítás, azt a „Tanterv” világosan jelezi. Azonban a tanterv még nem elégséges ahhoz, hogy a *beszédtanításnál mindenütt, tehát minden intézetben egyöntetű legyen*. Ahány egyén, annyiféleképp magyarázza a tantervet s annyiféle a beszédtanítás iránya, minősége. Ezen a bajon a II—III. osztályban *segít a Borbély-féle beszédtanítási vezérkönyv*. Hogy a beszédtanításnál (az egész vonalon) egyöntetűség legyen, a miniszter úr *elrendelte* a Borbély-féle könyvnek a használatát. Ami helyes is, mert a kényelemszeretők és a szélsőségekbe csapongók a *könyv által* megkapják azt a *munkakört*, azt az *irányt*, melyet a beszédtanítás egyöntetűsége kíván. *A vezérkönyv e tekintetben megbecsülhetetlen értékű*. Valóságos részletes *tanmenet*. Az, ami a vezérkönyvben rejlik, nem az elméletekből leszűrt anyag, hanem a *hosszú gyakorlati munkának kifejeződött eleme*. Ezért mindaz, ami a vezérkönyvben van, a *gyakorlat szempontjából értékesíthető* is. Ez a könyv a kezdő egyént *vezeti*, az *idősebbet fokozottabb munkára serkenti*, az elfogultat, a csapongó *természetű* egyént pedig a *helyes útra* tereli. A vezérkönyv nem bénítja meg a tanár *egyéniségét*, mert nem pusztá sémát, zárt keretet jelent, hanem valóságos tájékoztatót ad. Minden munkának, így a siketnémák oktatásának is van bizonyos iránya, minőségi köre, amelyre törekednünk kell. A vezérkönyv nem is kívánja, hogy azt, ami benne van, olyan minőségben, jellegben is tanítsák. Ismétlem: csak *tájékoztatóul* szolgál, hogy „*körülbelül*” mit és „*hogyan*”, „*milyen*” *terjedelemben*, „*minőségben*” kell tanítanunk. *Nagyon helyénvaló* lenne, hogy ha *nemcsak a II—III. osztálynak*, hanem *minden egyes osztálynak* ilyen vezérkönyv állna rendelkezésére. Csak így biztosíthatjuk a *tanítás egységét, egyöntetűségét!*

A vezérkönyvben kijelölt beszédtanítási anyagot *lássuk el megfelelő képekkel, rajzokkal*. Ez már nem tartozik a vezérkönyv kereteibe, hanem a *tanítási anyagba: a tanulók füzetébe*. Az első osztályban megkezdett *rajzot* tovább folytatjuk; nemcsak a *szótárban*, hanem a *beszédtanítási füzetben is*.

Valamint minden szónak, fogalomnak van *képe*, melyet a rajz által érvényre hozunk, azonképpen a *szavakból álló mondatoknak*, az *egész beszédkörnek* is van képe. A szavakat nem szabad *külön egység gyanánt* tanítani, mert ezzel a művelettel elébe vágunk az egységes, az *összefüggő beszéd helyes kialakulásának*. A szavak nem mint *különálló* egységek szerepelnek a *beszédben*, hanem mint a *mondat összefüggő elemei*. Így kell tehát a szavakat a beszédtanításban is *alkalmaznunk*. Épp ezért fölösleges, sőt *káros* műveletnek tartom a *szótárszerkesztést*, ahol a *szavak mint különálló egységek szerepelnek*. Ezzel elérjük azt, hogy a sn. ismer, tud egy

csomó szót, de nem tudja azokat *az összefüggő beszédben alkalmazni*. Sokkal egyszerűbb, céltérőbb az a művelet, amely *a tanult szövegből szedi a szavakat*. Hogy a dolgot világosabban láthassuk, egy példával megvilágítom az állítást. Tanítási anyagunk pl. az *iparosok*. Tekintetbe vesszük a tanuló szülőinek a foglalkozását, az iskolában, intézetben végzett idevágó *munkát: a szőlődtanítást*.

Tárgyaljuk pl. *az asztalost*. A szöveg mellé oda rajzolja a tanuló *az asztalos-műhelyt*. Az asztalos *munkáját és a készítendő és a készített tárgyakat*. Egyszóval lerajzolja az asztalos *műhelyét, egységesen, összefüggően*.

Ezután áttérhetünk az ide tartozó egyes fogalmak *ábrázolására*. Ezt korántsem a *szótárba*, hanem *magába a beszéd-tanítási füzetbe* rajzoljuk. Az *egységből* ragadjuk ki *a fogalmakat* és mint *különálló egységeket is ábrázoljuk*. A tanuló kettőre figyel. Az egységre; látja, hogy hogyan tartoznak a részek az egységbe s látja *az elszigetelt, az egységtől elkülönült részeket*, fogalmakat is. A kalapács, a gyalu, amely az asztalos kezében volt, amellyel dolgozott, külön-külön fogalmat is alkot. Így olvad bele az egységbe. A sn. megtanul a fogalmakkal bánni és azokat az összefüggő beszédben használni, viszonyítani, alkalmazni. Minden szövegnek ott legyen *összefüggő, egységes rajza*. Ezt az egységet a világosság kedvéért *alkotó elemeire is bonthatjuk* és lerajzolhatjuk. Így aztán minden szövegnek lesz *egységes és részletes rajza*, azaz: szótári része, mely a beszéd-tanítási füzetben foglal helyet, nem pedig a szótárban.

A holt, élettelen *betűk, szövegek* kevésbé *érdeklék a siket-némát*. Azért nem szeretnek a snk. a beszéd-tanítási *füzetekkel foglalkozni*. Másképp áll azonban a dolog akkor, hogyha a *szöveget* megfelelő *rajzzal, képpel látjuk el*. A 7—12 éves gyermek szereti a képes könyveket. *A kép kedvéért olvassa, megtanulja a szöveget is*. Így vagyunk a siketnémákkal is. A nyert tapasztalatokból állítom, hogy a rajzzal ellátott beszéd-tanítási füzetekkel nagyobb eredményt érünk a tanítás terén, mint eddig, a puszta *szövegű* füzetekkel. A sn. örömmel foglalkozik vele. Lapozgat bennük. Olvas, tanul. Lerajzolja a szülői házat, az udvart, a kertet, a falut, ahol az apja, anyja, testvére él, lakik. Lerajzolja a szobát, a szoba berendezését, a szülőket, a testvéreket, a rokonokat. Amint a beszéd-tanítási anyag hovatovább bővül, bővül a *rajz is. Pontosabb, részletesebb, valódibb*. A rajz bőséges anyagot nyújt a beszéd-tanításnak. Ha a családi házról beszélünk, az *anyagot* maga a rajz *nyújtja*. Ez a rajz végét veti az ú. n. üres, *puszta szótudásnak*.

(Folyt. köv.)

Háborus feljegyzések.*)

Közli **Váradi Zsigmond** siketnéma-intézeti igazgató.

A magyar siketnéma-oktatásügy munkásai korán felismerték a háborúnak a katonák testi és lelki épségére gyakorolt befolyását. Tisztában voltak azzal, hogy a háború rettenetes megpróbáltatásai, borzalmai éppúgy kifogják forgatni az embert rendes mivoltából, miként kiforgatták az egész világot rendes kerékvágásából. Ez okból a háború kitörése után nemsokára, kezdtek foglalkozni azoknak a katonáknak ügyével, kik a háborúban elvesztették és elvesztik hallási képességüket, rendes, kifogástalan beszédüket.

A siketnéma-intézeti tanárok országos egyesületének elnöksége az egész ügyet felölelő terjedelmes beadványt intézett a Vöröskereszt-Egylet központi igazgatóságához, melyben rámutatván fentemlített fogvatkozások lehetőségére, díjtalanul ajánlotta fel a maga és a magyar szaktanárok közreműködését a beszédkézséget zavaró háborús fogvatkozások orvoslására.

Történetet írunk. Ezért ennek hűsége kedvéért sorra kell vennünk mindazokat a mozgalmakat, melyek tudomásunk szerint a tanáregyesület akciójával egyidejűleg indultak meg.

Dr. Sarbó Artur egyetemi tanár, fő-törzsorvos, az István-úti honvéd-hadikórház parancsnoka az elsők közé tartozott, kik e fontos ügygel foglalkoztak. Felterjesztést intézett a honvédelmi miniszter úrhoz, melyben a megsiketült, megnémult és hibásbeszédűvé vált katonák gyógykezelése és szakszerű oktatása legcélszerűbb megoldására kimerítő javaslatot tett. Javaslat, már a háború alatt gyakorlati tapasztalatokon alapult, mintán az első fogvatékos katonák az ő kórházába utaltattak gyógykezelés céljából. Tudomásunk szerint Sarbó fő-törzsorvos a tanáregyesülettel karöltve óhajtott a kérdést megoldani és javaslata is ily értelmű volt.

Kórházában szerzett tapasztalatairól több ízben előadást is tartott nagy és előkelő körökben és gyakorlati alapon szerzett megállapításai orvosi körökben élénk tanácskozás tárgyai. Tudományos körökben a vitás kérdések eddig megoldást nem nyertek. Sok időre való munka vár a dolgozni akaró tudósokra.

Közben egyes szakférfiak hol a honvédelmi miniszteriumban, hol egyéb katonai hatóságoknál történt önkéntes ajánlkozása és több felmerült köreset ráterelte az illetékes hatóságok figyelmét erre a fontos kérdésre. Ennek eredménye az lett, hogy egyazon időben több oldalról is oly intézkedések jelei mutatkoztak, melyek a kérdés komoly megoldásának törekvéseire engedtek következtetni.

Elsősorban is a Vöröskereszt reflektált a tanáregyesület beadványára. Köszönettel vette tudomásul a tanáregyesület hazafias elhatározását. A kérdés mikénti megoldásáról azonban nem intézkedett még.

*) V. kartársunk gondolatát megragadom s kérem az ide vonatkozó tapasztalatok feljegyzését, beküldését.

Szeptember hó közepe táján a gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa, úgy lehet a Rokkantügyi hivatal sugallatára, a vallás- és közoktatástügyi miniszter utasítása folytán egy értekezleten, melyen a szaktanács rendes tagjain kívül dr. *Deutsch Ernő* ezredorvos, a Bethlen-téri hadikórház parancsnoka, *Klág Péter*, szegedi, *Németh László* kecskeméti, *Tolnai Béla* és *Váradi Zsigmond* budapesti siketnéma-intézeti igazgatók vettek részt, foglalkozott a megsiketült, megnémult és hibásbeszédűvé vált katonák oktatásának ügyével. Az értekezlet részletes vita után kifejeződött megállapodásait *Berkes János* szaktanácsi előadó mindenre kiterjeszkedő javaslat alakjában a kultuszminiszter úrhoz terjesztette fel.

A hadvezetőség abból a helyes felfogásból kiindulva, hogy a szóban levő harcosok még nem tekinthetők végérvényesen rokkantaknak, e katonák ügyét nem a rokkantügyi hivatal, hanem a katonai egészségügyi hivatal hatáskörébe utalta. A hadügyminisztérium parancsára előbb a IV., majd a VI. hadtest külön-külön összeírta a különböző hadikórházakban szétszórta kezelt érdekelt katonákat és őket a Vöröskereszt-Egylet lábadozó sebesülteket elhelyezett bizottságához utasította. A gróf *Teleki Sándor* elnöklete alatt működő bizottság a katonákat az „Angelina” otthonban központosította, ahonnan mint ambuláns betegek a magyar tudomány-egyetem orr- és gégeklinikájára járnak be. Ezzel az intézkedéssel azt az elvet érvényesítette a hadvezetőség, hogy a háborúban megsiketült, megnémult, és hibásbeszédűvé vált katonák nem rokkantak, hanem ambuláns kezelést igénylő sérültek, kik rendszeres kezelés és oktatás által részben ismét harcképesekké tehetők.

Amint fent vázoltakból kitűnik, három tényező működik közre a szóban forgó betegek ügyeinek intézésében. A katona, az orvos és a pedagógus. Dacára annak, hogy fentemlített „Angelina” lábadozó otthon, melyet a Vöröskereszt-Egylet tart fenn, civil-kórház számba megy, fegyelmi szempontból katonai fennhatóság alá tartozik.

Az orvosi részt dr. *Ónody Adolf* egyetemi tanár, a gége- és orrklinika igazgatója intézi. Segédkeznek neki nehéz, hazafias munkájában dr. *Frey Ernő* egyetemi m. tanár, elmeorvos, dr. *Krepuska Géza* egyetemi m. tanár, fülorvos és dr. *Pollatsek Elemér* egyetemi m. tanár, gégeorvos. Ők veszik fel a beutalt betegekről a leletet, megállapítják a fogyatkozás milyenségét, fokát és a gyógy-eljárást.

A pedagógiai ellátást a siketnémák budapesti m. kir. állami intézetére bízta a hadvezetőség, illetve a katonai egészségügyi hivatal. Az intézet igazgatója, *Klis Lajos*, részletes tervezetet terjesztett elő az illetékes hatóságoknak és bejelentette mindazokat az intézeti tanárokat, kik önként, díjazás reménye nélkül vállalkoztak a hazafias feladat teljesítésére. Szinte fölösleges külön kiemelni, hogy a testület minden tagja lelkesedéssel jelentette be közreműködését, melyet március hóban meg is kezdtek.

Eddig közel 100 beteget utalt át a hadvezetőség Ónody tanár klinikájára. Ezek megvizsgálása és osztályozása természetszerűleg

nagy és terhes feladatot ró a vizsgáló és kezelő orvosokra. Oktatásuk ennek folytán csak fokozatosan kezdődhetik meg. Eddig 2 gégenélküli, 7 teljesen siket és néma, 14 dadogó, kik külön-külön csoportokban részesülnek napi 1—1 órai oktatásban.

Ha az oktatás alatt állók számát az eddig beutaltakéval összehasonlítjuk, első tekintetre szembe ötlik a két szám közötti nagy eltérés. Ez eltérés némi magyarázatául szolgáljanak a következők:

1. Mint előre becsajítottam, a betegek megvizsgálása és kórtörténetük megállapítása tetemes időt igényel. Nagy részük nem lévén még túl e vizsgálaton, az oktatásban még részt nem vehetnek.

2. A legtöbb beutalt megnémult katona, amint azt az eddigi tapasztalat bizonyítja, gránátrobbanás következményeit sínyli. A gránátrobbanás okozta baj azonban a legtöbb esetben időleges és minden orvosi és pedagógiai beavatkozás nélkül gyógyul. Az esetek kisebb számában vagy némaság, vagy siketség marad vissza. Mindkettő ritkán ölt együttesen állandó jelleget. Több előfordult eset bizonyítja, hogy ezek is leggyakrabban meggyógyulnak. De viszsza marad dadogás is. Ez azonban leginkább előbb fennállott, de meggyógyított, vagy gyógyult baj visszatérése, átöröklés folytán fennálló hajlamosság, vagy pedig akár orvosi, akár pedig pedagógiai forszírozott kezelés következménye.

Ezek a megállapítások természetesen még csak az eddig előfordult nem nagyszámú esetekből leszűrt feltevések, melyek nyilvánosan tartott előadások után (dr. Sarbó, Istenes Károly) kerültek forgalomba. Kétséget kizáró megállapítások még a jövő feladatai.

Budapest, 1916. évi május hó 15.-én.

Beszámoló az osztrák siketnéma-intézeti tanárok 1914. évi (V.) nagygyűléséről.

(Vége.)

Kühnel K. „a siketnémák ritmikus, folyékony beszéde” címen gyakorlati kérdést tárgyal. Szerinte a tanult siketnémák legnagyobb része mély hangon, vontatottan beszél. A halló ember csak nehezen, vagy sehogy sem érti meg őket. Pedig ha nem is lehet a sn. hangját csengővé tenni, azt elérhetjük, hogy természetesebb, hajlékonyabb, érthetőbb legyen. Csak több gondot fordítsunk a beszéd technikai részének a kiművelésére. A ritmikus, könnyed beszéd első feltétele a levegő helyes felhasználása. Ezért már az első hang kifejlesztésével megkezdjük a lélegzési gyakorlatokat és folytatjuk a kapcsolatokon át egészen a legfelsőbb fokig: a beszéd megtanulásáig. Az érzékeny ember hallása segítségével, mások beszédjének utánzásával sajátítja el a ritmikus beszédet. A siketnémát erre meg kell tanítani, rá kell szoktatni. A beszéd alapja a hang. A rosszul képzett hang nem eredményezhet folyékony beszédet. A döcögő, technikai nehézségekkel küzdő beszéd pedig kerékkötője a szellemi előbbrejutásnak. A legfontosabb alapvető munkát az I. osztályban végezzük. Ezért nem is szabad ennek vezetését fiatal, tapaszt-

talatlan tanerőre bízni. Az I. osztályt csak olyan tanerő taníthatja, aki ismeri a hangfejlesztés minden csínját-bínját, aki töviről-hegyire tisztában van a lélegzési gyakorlatokkal és aki tapasztalata alapján a siketnémat gyakran egy-egy fogással átsegíti a legnagyobb technikai nehézségeken. Az első osztályba tehát csakis megfelelő elméleti és gyakorlati előképzettséggel bíró szakember való. Ezért sürgeti a tanárképző létesítését is.

Minél tisztább a siketnéma hangja, minél tökéletesebben fejlesztettük ki az egyes magán- és mássalhangzókat, minél következetesebben törekszünk ezeknek helyes összekapcsolására, annál több reményünk van a könnyen folyó, ritmusos beszéd elérésére. Gondosan ügyeljünk tehát arra, hogy a sn. könnyedén, erő- és levegőpazarlás nélkül ejtse ki úgy a rövid, mint a hosszú magánhangzókat. A hang rövidségét, vagy hosszúságát mindig érzékeltessük. E gyakorlatoknak azonban csak akkor és úgy van értékük, ha közben nem kell bajlódni a hangjavítással. A rövid és hosszú magánhangzók, valamint a mássalhangzók kellő begyakorlása után rátérhetünk ezeknek összekapcsolására, a szótagok és a szavak gyakorlására. Miután a szóban a hangsúlyos résznek más ritmikai értéke van, mint a hangsúlytalannak és más a benne előforduló rövid, vagy hosszú magánhangzónak, azért a helyes és jó kiejtést e célból is tüzetesen kell gyakorolni. Technikai gyakorlatok nélkül a sn. beszédje mindig vontatott, erőltetett, csiszolatlan lesz, ami viszont arra vezet, hogy beszéd közben túlságos sok levegőt pazarol és ráadásul még a mondat utolsó tagját erősen megnyomja. A felsorolt részlet-gyakorlatokkal arra kell törekednünk, hogy a sn. a halló emberhez hasonlóan a szokás, a nyelv törvényeinek megfelelően tagolja a beszédet. Lépésről-lépésre haladva, fokozatos beszéd- és lélegzési gyakorlatokkal elérhetjük, hogy a sn. ritmikailag helyes beszédjét bárki is megértheti. Megfelelő leolvasási készség mellett pedig bárkivel is szabadon társaloghat.

Wagner Vilmos lemergi sn. int. hitoktató a *galíciai siketnéma-oktatásügy állapotáról* értekezett. Előadásából, mely élénk színekkel ecseteli Galiciának e téren való megdöbbentő elmaradottságát, a következő adatokat veszem ki: Galiciában, ahol az első magánintézet 1830-ban létesült és ahol Ausztria többi tartományainak 22653 siketnémájával szemben 11290 siketnéma van, jelenleg még mindig csak 2 magánintézet látja el az oktatást. A többi koronatarományban 4530 tanköteles korú közül 27 intézetben 2000, Galiciában 2258 közül (155 + 19) 174 részesül oktatásban. A tartomány az egyik intézetet 100 gyermek eltartási költségeinek fedezésére 30.000 koronával segélyezi és 5000 koronával támogatja. Lemberg városa 6000 koronát fordít e célra. 1910 óta a tanerők fizetését valamelyest javították és az intézet nyugdíjalapjának megfelelő megnövekedéseig a nyugdíjba lépők járulékairól a tartományi kormányzat gondoskodik. Az 1871-ben létesített izr. intézetet a tartomány évi 1000, Lemberg városa 1200 koronával támogatja. Az utolsó években létesült Lembergben egy siketnéma-tanoncotthon is, ahol tanoncok vagy segédek olcsón teljes ellátást kaphatnak. Van

itt ezenfelül egy 36 éve fennálló egyesület is, mely a tanult snk. felkarolása folytán mindinkább fejlődésnek indul. De ez aztán minden, ami a snk. érdekében Galiciában történt. Hiába volt eddig minden kérés-könyörgés, követelés, ezen az igazán megdöbbentő állapoton segíteni nem lehetett. Pedig különösen ebben a tartományban, ahol a műveltségi viszonyok a legalacsonyabb fokon állanak, ahol az egészségügy a legelhanyagoltabb és ahol emiatt is a snk. száma folyton emelkedőben van, állami feladat volna a nyomorultak ügyét felkarolni. Megkövetelhető ez annál is inkább, mert a társadalom — melynek jótékonyosságát különben is sokfelé veszük igénybe — ezt megoldani nem tudja. Másrészt meg a siketnémának is, csakúgy, mint az épérzékűnek, joga van ahhoz, hogy az állam kellő oktatással, neveléssel, a szükséges műveltség megadásával és a szellemi erők kifejlesztésével módot nyújtson neki a jövőre bízogulásra. A felolvasás alapján a nagygyűlés elhatározta, hogy Galicia siketnéma-oktatásügyének elmaradottságát számadatszerűen bizonyító irat kíséretében megkeresik a galíciai tartománygyűlést, továbbá a birodalmi gyűlés lengyel és rutén klubját azzal, hogy e tényezők összes erejükkel törekedjenek arra, hogy a snk. az őket megillető jogokhoz jussanak.

Ezzel az első nap tanácskozási programja ki volt merítve. A délután folyamán a tagok nagy része megtekintette a XIII. kerületben levő vak-siketnéma otthont.

A nagygyűlés második napján *Rheberger Henrik* linzi tanár „A sikenémák beszéd- és nyelvtanításának kezdete” című előadása keretében bemutatta az e fokon használt képes fali olvasótábláit. A siketnémák beszédre-tanításának meggyőződéses híve. A hangos beszédet tartja oktatásunk legkiválóbb képző- és nevelő-eszközének. Ezért még a gyengetehetségű siketnémákat sem zárná ki teljesen ebből. Az érthető hangos beszéd elsajátításának legelső feltétele a fiziológiai arravalóság, a pálya szabadsága és a megfelelő szellemi képesség. Ha a beszélőszerv nem volna rendben, orvosi beavatkozást kell igénybe venni. Természetes hangon és természetes kiejtéssel, szájjállással kell a gyermekekhez beszélni. Az ajak-, nyelv-, légzési-, gügyögő-, szótagismétlő gyakorlatok szorgalmasan végzendők. A hangok kifejlesztési sorrendjét azok láthatósága, érzékelhetősége, hasonló vagy ellentétes kiejtése állapítja meg. Az ő hangsorrendje a következő: p, a, m, f, t, u, n, k, ck, sch, s, ss, b, d, g, o, l, ch, i, st, e, ng, nk, ai, ei, j, z, r, h, ä, ö, ü, au, qu, x, c, ch, ph, y. Első természetesen az egyes hang megrögzítése. Ezt követik aztán a különböző kapcsolatok, értelmes szótagok, rövid szavak, vagy mondatok képzése. Itt lép fel a fali tábla is, mely képeivel és a melléje írt vagy nyomtatott szóval, kis mondatcskával hasznosan támogatja a tanulót. A tanult értelmes szavakat, mondatokat mindennap ismétlik a gyermekek és adandó alkalommal használják. A hallási maradvánnyal bíróknál a hallócső jó szolgálatot tesz. A hangfejlesztés fokán a legfontosabb segédeszköz a tükrök. Ellenőrzi úgy a tanárt, mint a tanulót. Sokkal természetesebb lesz a beszéd, ha csak néha is, egy futó pillantást vetünk a tükörbe.

Nem ellensége a magyarázó jelnek. A folytonos hangoknál folytonossági, az r, l, n, m-nél hullámjeleket használ. A nyelvesontot, vagy az újjakat csak végső szükség esetén használja. Eleinte csak egytagú szavakat képezet. A leolvasást az egyes hangokról szavakra, majd mondatokra haladva mindennap gyakorolja. A kiejtésjavítás, ha túlságba nem megy, szükséges, de ez ne akassza meg a haladást. A sn. minden szóbeli megnyilatkozását, ha grammatikailag nem is fejezi ki magát, örömmel kell fogadnunk. Az írás szerepe mellérendelt. A hang-előgyakorlatokkal együtt lépnek fel az írási előgyakorlatok is. Amint a gyermek egy hangot megtanult, rögtön leírja annak képét is. A menet a tanításban általában a következő: a hang kiejtése és utánmondása, a betű leírása és elolvasása. Ha a képes falitáblák már használatban vannak, az olvasás olykor megelőzheti az írást. Azt a követelést, hogy a snk. az első és második tanévben ne is írjanak, olyannak tekinti, mintha valaki a kényelmes út mellőzésével árkon, bokron, sziklákon át akarna a hegy tetejére jutni. Mihelyt a gyermekek értelmes hangkapcsokat tanulnak, írassuk le azokat. E hangkapcsokat, ill. szavakat kerestessük meg az olvasótáblán is. Az írott betűkkel együtt a nyomtatott, sőt még a nagy betűket is meg lehet tanítani. A helyesírást csak folytonos gyakorlás, írás mellett sajátíthatják el a gyermekek. Az írás nem akadályozza a leolvasási készség elérését. Sőt ellenkezőleg. Miután a leolvasás a dolog természete szerint nagy részében kitalálási művészet, az írás, mint a nyelv megértésének egyik fontos eszköze, csak elősegítheti a kitalálási képességet. Az írás szerepe hasonló a beszéd megtanulásánál is. Ha a gyermekeknek egy képet felmutatunk, azok rögtön megkeresik azt az olvasótáblán, elolvasák a szót és hangosan elmondják. Az ily módon szerzett szóismeret pedig csak fokozza a beszédképességet.

A jel szerepét illetőleg az az álláspontja, hogy azt nem szabad a tanításból kiüldözni, mert az annyit jelentene, mint az egyetlen ablakocskát is befalazni, amelyen át a sn. lelkébe tekinthetünk. Inkább arra kellene törekednünk, hogy a jeleket egységesebbé, esztétikusabbá tegyük és hogy a tévedésektől megtisztítsuk. Ha a normális tehetségű sn. hallók közé jut, úgyis el fogja hagyni a jelelést, snk. társaságában pedig a legjobban beszélni tudó is jelelni fog.

Nem a jel érvényesüléseért küzd. Ő is azt tartja, hogy amit a sn. tud, azt szóval fejezze ki. De a magyarázó, vagy különösen gyengetehetségű siketnémáknál a kisérő jelet kiírtani akarni, pedagógiai tévedés és a snk. szempontjából valóságos kinszenvedés volna. Hiszen a gyengetehetségű siketnémákat aligha tudjuk megtanítani a hangos beszédre s az írást, a jelet még sem engedjük tanításában érvényesülni. Értelmes, normális gyermekeket 8 évi oktatás alatt meg lehet tanítani a beszédre és ezeket lehet is az értelmiség bizonyos színvonalára emelni, de gyengetehetségű siketnémáknak a beszéd legtöbbszöriére kín. Tőlük is eltávozott már olyan sn., aki semmire sem ment s aki más intézetben, ahol a jelet nem üldözték, elfogadható tanuló lett. Legyünk tehát irgalmasok. Engedjünk valamelyest a módszer szigorúságából, mintsem hogy sok szegény nyo-

morult képzés és nevelés nélkül maradjon. Intelligens, normális tehetségű snk. ám tanulják meg a hangos beszédet, de gvengetehetőségüket csakis vegyes módszerrel lehet sikerrel tanítani.

A nagygyűlés mindenben az előadó álláspontjára helyezkedett.

Ezután következett *Friedl József* felolvasása az internátusi növendékeknek szabad idejükben való felügyeletéről és foglalkoztatásáról. A felolvasást és a hozzászólásokat egész terjedelmükben közöltem lapunk 1915. 4—5. számában.

Ezt követte *Freunthaler Adolf*, a wieni cs. és kir. intézet tanárának „A siketnémák tanárainak álláspontja a modern testi nevelés kérdésében” című előadása. Abból indul ki, hogy a modern pedagógia figyelme hovatovább mindinkább ráterelődik a test értékére. A régi tétel, hogy egészséges testben ép lélek, újra jogaiba lépett és olyan kort élünk, melyet az utódok a testre való ráeszmélés korának fognak nevezni. Jelenleg 2 irányzatnak hódolunk a testi nevelésben: az egyik a Jahn-Guthsmuth-féle tornászati, amely az erő, az ügyesség és kitartás kifejlesztésére törekszik, míg a másik, a Delzartes, Stebbins-Kallmayr, Isadora Duncan-féle irányzat főleg a test esztétikai kiképzését tartja szem előtt. Mindkét irányzat azonban csak egészséges, az ép test kiművelésével, fejlesztésével foglalkozik. Nekünk elsősorban növendékeink testi egészségének előlérésére, a testnek a célnak megfelelő használhatóságára kell törekednünk és csak azután csatlakozhatunk valamely testnevelési irányzathoz. Tudjuk, hogy a snk. egyensúlyérzete a fülben beállott anatómiai elváltozás folytán többé-kevésbbé bizonytalanná vált. Ennek tulajdoníthatjuk a snk. sokszor tehetetlen, gyámoltalan mozgulatait, csoszogó, dülöngő járását. Első feladatunk tehát az legyen, hogy megfelelő ritmikai és egyensúly-gyakorlatokkal ezt a bajt legyőzzük. Az iskolai testi nevelés a szülői házban nyert testi gondozásnak a folytatása és a növendék ellentálló erejének, teljesítő képességének a viszonylagosan legnagyobb fokra való emelése, valamint az esztétikailag kellemes mozgásra és a higiéniai ismeretek elsajátítására, illetőleg betartására kell hogy törekedjék. Ehhez képest minden tornaórában a tanuló egész testét, összes izmait foglalkoztatjuk és az egyes gyakorlatoknak nem szabad egyes testrészek, szervek különös, vagy túlságos kifejlődését eredményeznie. Hosszasabban foglalkozik a szertornázás, a szabadgyakorlatok értékével és utóbbiak közé sorozza a sétát, kirándulást, a mezei és kerti munkákat, a játékot, a sportot és a kézügyesítő munkákat. Ide tartoznak még az úszás, a különféle játékok, a korcsolyázás, a hólabdázás stb. Részletesen szól az egyensúly- és ritmikai gyakorlatokról és ügyesen csoportosított gyakorlatokat sorol fel. A testi erő és ügyesség elérésére jónak tartja a katonai gyakorlatokat. Persze lehetetlen egy rövid beszámoló keretében az egész felolvasást és a hallgatóság hozzászólását kellőképpen ismertetni. Rám azt a benyomást teszi a felolvasó, hogy a testi nevelésnek hivatott apostola és azért jó szolgálatot vélek tenni, amikor a tornát tanító kartársak figyelmét külön is felhívom e könnyen hozzáférhető felolvasásra.

Az utolsó felolvasó *Wissgott Ferenc*, a brünni sn. int. tanára volt. „Az iskolakert értéke a siketnémák intézeteinek szolgálatában” volt előadásának tárgya. Szerinte növendékeink nagy része, különösen azok, akik internátusban vannak elhelyezve, sehogy, vagy csak alig ismerhetik meg a való életet és magát a természetet. Pedig a való, a természetadta, közvetlen szemlélet útján szerzett ismeretek a legértékesebbek, a legmaradandóbbak. Ép azért, hogy a természetet vihessük az internátus falai közé, minden intézet részére jókora kertet területet követel, ahol aztán a növendékek a megmívelésben való részvétel útján megismerhetik a fákat, veteményeket, bokrokat, virágokat, a kerti eszközöket és olyan ismereteket sajátítanak el, amelyeknek feltétlenül hasznát veszik künn az életben is. Gyakorlatias irányú előadásában megismerteti a brünni intézet körülbelül 750 m² területű kertjének beosztását és a növények bevonásával ott folyó munkálatokat.

A kerti munkálatokat az intézet egy tanára vezeti. Segítségére van az int. kertész. A munkákat úgy a díszkertben, mint a gyümölcsösben, a természetrajzi és veteményes, valamint virágoskertben a növendékek végzik. Tanulmányaik befejezésével ily módon az összes gyermekek értenek a kertészethez és természetesen tapasztalatilag ismerik a legtöbb hazai növényt.

A nagygyűlés az előadást figyelmel hallgatta meg és az előadó azon követelése, hogy minden intézet részére megfelelő nagyságú kert szereztessék a kertészet meghonosítása céljából. általános helyeslésre talált. *)

Völker J.

*) Nálunk — tudtommal — Kaposváron és Körömbányán — legközelebb talán Debrecenben — foglalkoztatják a kertben a növendékeket. Szerk.

A háború és mi.

— Hetedik közlemény. —

„Magyarország nem volt, hanem lesz”.

Gyűjtsük s jegyezzük fel emlékül s emlékeztetőül, a jövő számára tanulságul azokat az adatokat, melyek státusunk tagjainak a mostani nagy időben való szereplésére vonatkoznak, intézeteink s növendékeink életébe világítanak.

*

Snk. kir. orsz. int. Vác. Szentgyörgyi G. zászlós 314. honv. gye. II. zlj. 8. szd. Tp. 253. Feleségéhez máj. 20.-án a következő tartalmú levél jött: „Nagyságos Asszonyom! Zászlóaljunk szolgálatmentes tisztikara cigány és bor mellett ünnepel ma. Ezen ünnepelés tisztikarunk néhány tagjának szól, a kitüntetett hősöknek, köztük a mi kedves Gusztikánknak, az ezüst vitézségi érem tulajdonosának.” Taugner százados. Szentgyörgyi kartársunk májusban mult egy éve, hogy önként vonult be katonának. Tiszti iskolába lépett, ott kiváló eredménnyel vizsgázott s aztán az orosz harcterre küldetett. Szentgyörgyi az ő kiváló civil eredményeit a hare terén és sáncaiban is tudta érvényesíteni. A sáncároknak

jókedvű, derűs ujságot szerkesztett és szerkeszt ma is *A Tábornok* címen katonatársainak; a téren és hegyszorosokon, meg domboldalakon pedig gyors találékonyásával és nyugodt parancsnoklásával hadi érdemeket szerez. E mostani kitérítettségéért kapta, mert ellenséges gyilkos ágyútűzben katonáival betemetett egy orosz állást, azaz: földet rakott az ellenség lába alá, felszínre hozta őket, hogy aztán annál inkább kiránthassa alóluk a támadás talaját s az örök sötétség mélységébe süllyeszthesse őket. Szeretettel üdvözljük barátunkat és hős társait. — Ákos I. miniszteri biztосként máj. 25—26.-án járt Vácon. — Vizsga napja jún. 19. — Máj. 18.-án kirándultak a növendékekkel Nógrád várához.

Az *izr. siketnémák orsz. intézete* a honvédelmi miniszter rendelete alapján már felszabadult, a kórház el is távozott és most folynak az átalakítási munkálatok, hogy az intézet a jövő tanévben megkezdhesse működését. Az igazgató felhívására eddig 80 növendék jelentkezett felvételre a régi növendékek közül, az új jelentkezők száma már megközelelti az 50-et. — Bevonultak: Salgó E., jelenleg betegállományban (címe: Korporal Elemér Salgó, Ldst. Einj. Freiw. 44. Regim. VI. Ersatzkomp. Reichenberg, Böhmen) és Kardos I., ki az ellenséggel szemben tanúsított vitéz magatartása jutalmául a *nagy ezüst vitézségi érmet* kapta. (Címe: Korporal Ignácz Kardos, Ldst. Einj. Freiw. Schw. Fest. Art. Reg. Nr. I/27. Feldpost 107.) Kanizsai D. mint segédszolgálatos elbocsátott és az intézet megnyitásáig a rokkant-hivatalban teljesít szolgálatot. Bevonult az intézeti gondnok: Gerő Pál is.

Siketnémák intézete Temesvár. Gr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi államtitkár máj. 16.-án Temesvárot járt a rokkantvédelmi intézmény megtekintése céljából. Joanovich S. főispán kalauzolásával ellátogatott az állami felsőbb leányiskolába is, ahol azelőtt egy kétszáz ágyas német kórház volt, most pedig az ú. n. „utókezelési intézet“ van elhelyezve. Zádor E. siketnéma-intézeti igazgató itt megmutatta az államtitkárnak az oktatást nyerő siketnéma katonákat, akik a háború következtében veszítették el hallásukat és beszélnépeségüket. Az eredmény felette kielégítette az államtitkárt. Ebben az intézetben lesznek elhelyezve az utókezelésben oktatást nyerő katonák is. (Délmagyarországi Közlöny és Temesvári Zeitung 1916. máj. 17.-i sz.)

Siketnémák budapesti áll. intézete. Dr. Bihari Károlyt, mint örökös hasonló szolgálatra minősített népfőkelőt a honvédelmi miniszter úr a tényleges katonai szolgálat alól felmentette; így állását elfoglalván, az összevont második osztály megosztott. A többi osztályok még összevont létszámúak. — Szabady G. és Hochrein L. katonai beosztása, címük a régi. — Michels F. és Bründl Ö. francia internáltságukból gyakran írnak. Helyzetükben változás nincs. — A megsiketült, megnémult és beszédhibás katonák tanításával járó kezdetnehézségek lassan-lassan elmúlnak. Idáig 3 csoport tanítása láttatik el; nevezetesen a siketnémáké, a beszédhibásoké és a gége nélküli katonáké. Itt tanít: Derbész B., Várady Zs. és Rózsa E. Az István-úti hadikórházban pedig Istenes K., Puha L. és Simon J. — Ismételt állításköteles: Puha László, Zemkő Péter és Pető Ferenc. — A hadikölcsön-jegyzésekben a testület maga is hatékonyan vesz részt. Felszólította a növendékek útján is a szülőket a jegyzésekre. Az intézet alapjaiból Klis igazgató immár ne-

gyedszer jegyez. — Ifj. Klis L. a déltiroli offenzíva negyedik napján golyótól eredő térdlövést kapott. (Trencsén, Reservespítal.) (Sj.)

Siketnémák intézete Kaposvár. Kárpáti O. ápr. 4.-én átvette hivatalát, miután a katonaságnál mint segédszolgálatost szabadságotlák. — Jávor címe a régi. — Hadikölesönt az intézet a IV.-ből 8000 K, Klinda K. ig. 2000 K értékben jegyzett. — A vizsgát rendes időben, jún. 20.-án akarják megtartani. — Ákos I. min. biztos május 4.-én volt itt.

Snk. int. Eger. Sturm J. (irodás) és Varsányi F. a Strietenski-i fogolytáborban vannak. Címük a régi. — Dankó I. az antipichai fogolytáborból a piestchankaiba tették át. (Stefan Dankó einj. Freiw. No. 7094. Piestschanka bei Tschita. Zabajk. obl. II. Baon. Lager Rotta No. 48.) — A vizsga napja: jún. 19. — Jegyzések a IV. hadikölesönre: Varsányi F.-né 500, Mlínkó I. 400, Erdélyi J. 300, Szabó G. 200, Magyar L. 100, a növendékek 50 = 1550 K. Az intézetben levő és a már kilépett növendékek szüleinek felszólítást küldöttünk. 2500 K-nál több hadikölesön-jegyzésről már eddig (máj. 10.) biztos tudomásunk van.

Snk. int. Jolsva. Piroška K. (orosz fogságban) címe a régi. — Rieger Gy. az olasz fronton harcol; a hadbiztosság irodájából kivitték. — Miskey K. címe a régi; ő tolmácsként járja Galiciát. — Juhász Z. most betegállományban az itteni vöröskereszt-kórházban van. — Emmer I. haretéri címe ismeretlen. — A vizsga június 21. vagy 22.-én lesz intézetünkben. Hadikölesönt most nem jegyzünk. A testület tagjai a multban jegyezték

Snk. int. Debreczen. Veress Lajost (ki betegsége miatt Montegróból hazakerült) felgyógyulása után a katonai parancsnoksága Fehértemplomra rendelte az ujoncok kiképzésére. — Palatinus N. K. 1916. febr. 1.-ei ranggal népfelkelő hadnagygyá lett. (Budapesti Közl. 1916. máj. 12.) M. kir. I/7. népf. gyalogzlj. Tp. 608. — A vizsga napja jún. 25. — A Siketnémákat Gyámoltó Debreceni Egyesület 20.000 K hadikölesönt jegyzett. — Weér Györgyné, a kir. ítélőtábla tanácselnökének a felesége, mozgalmat indított a vakok és vak katonák könyvtárának gyarapítása céljából. Számos debreceni úrlány és úrasszony már meg is tanulta a Braille-írást. A mozgalomban tevékeny részt vesz Markovics Á. igazgató és Fialkovits Gy. kollegánk is. Eddig 3 tanfolyam tartatott mintegy 50 résztvevő számára. Már is 10 művel gazdagították a vakok könyvtárát. Tervbe van véve még a teológusok részére is egy tanfolyam, hogy ők is felkarolják a vakok ügyét, a Braille-írás elsajátításával pedig a vakok könyvtárát gyarapítsák. A debreceni mozgalom hatása alatt Nagyenyeden Csiky István orsz. fegyint. ref. lelkész — ki Debreczenben megtanulván a Braille-t — szervezett ilyen tanfolyamot. A Braille-táblák hiánya miatt a szépen megindult akció még most is csak szűk körre szorul.

Snk. int. Körmöcbánya. Hribik A. főhadn. megkapta a Signum Laudist. (Fest. Art. Reg. No. 5. 15 cm. Hb. Btt. V. Via Teodo, Bocche di Cattaro.) — Szász J. hadapróddá lett. Kisebb zúzódást szenvedett, de a fronton maradt. (I. R. 71/9. Tp. 59.) — Kunsch F. 66. gye. II. Sóvár, Eperjes mellett. — Pongrácz M. k. u. k. Baukomp. 5/101. Tp. 85. Máj. 1.-én a kárpáti falvakra 12 K gyűlt össze a növendékek közt. — Herodek K. ig. min. biztos minőségben máj. 18.-án látogatta meg az

intézetet. — Vizsga napja: jún. 20. — Hadikölesön-jegyzések: Int. 2000, Gyámoltó 200, Adamcsik I. alapítvány 50 K. A testület, a szülők és az intézettel összeköttetésben állók jegyzését később közlöm.

Snk. int. Sopron. Völker J. ig. újból szemlére kerül. A rendes elfoglaltságán felül délutánonként 1—3-ig az intézetben a megsiketült és megnémult katonák tanításával foglalkozik. Nagyon szép eredményt ért el különösen az idegsokkban megnémultak gyógyításában. — Csák S. a harctéren van, telefonista a 48. cs. kir. ezredben. — Faragó B. felgyógyult s visszakerült az ezredéhez a 13. h. gye. Pozsonyba. — László G. (orosz fogs.) címe: Berezovka, Transbajkál, 3. Bat. 1. Rote. — Deschenszky N. pozsonyi kartárs mint beteg itt volt néhány napig kórházban s innen átment a kismartoni hercegi kórházba. Máj. 5.-én írta, hogy egészséges s nemsokára visszakerül ismét Wienbe az ezredéhez (76. cs. kir. gye.), — Május 1.-én 10 órakor int. ünnepélyt s gyűjtést rendeztünk a kárpáti falvak újraépítése javára, összegyűlt 23 K. — Máj 8—9.-én Ákos István győgyed. ig. min. biztosi minőségben felülvizsgálta a taneredményt. — Az évváró vizsga napja jún. 15.

Snk. int. Ungvár. Fáklya K. és Gyömörey A. máj.-ban III. pót-sorozásra kerültek. Klis L. ig. mint min. biztos máj. 15—16.-án meglátogatta az intézetet. — 1. Tamás I. Tp. 111. sz. 38. gye. 8. sz. I. szak. Májusban írt, hogy náluk nagy a csend és mégis sok a munkájuk. Egészséges. — 2. Tóth Á. Szamarkand (Ázsia). Ápr.-ban táviratozta, hogy egészséges és a küldött pénzt 200 rubel értékben megkapta. — 3. Zsembai F. Kassa, Kovács-u. 59. I. em. (a honv. hadbiztosságnál van). — 4. Gáspár Á. írja, hogy tizedes lett, egészséges. Tp. 217. sz. 67. (közös) gye. teherszállító osztag (Lastträger-Abt.) — 5. Seregély S. hittanár min. elismerést kapott, mert az int. részére több száz koronát (terményt is) gyűjtött. — Schulmann ig. agitálása folytán a helybeli Sn. Gyám. Egy. négy alapítvány létesítését határozta el à 8000 K-val az int. alapítóinak nevére. Az alapítványok nevei: Sztáray Gábor gróf- (Ung vm. főispán), Lőrinczy Jenő- (alispán), Náray-Szabó Sándor- és Hidasi Sándor- (volt Ung vm. tanfelügyelő) ágyalapítványok. (V. ö. Ung, 1916. ápr. 30.) — A vizsga napja: jún. 20. — A IV. hadikölesönre az int. 32 ezer K $5\frac{1}{2}\%$ -os jegyzést tett két részletben (15.000 K készpénz, 17.000 K lombard). A testület 2000 K-t jegyzett. Összes jegyzéseink: I. 300 K, II—III. 200 K, IV. 2000 + 32.000 K. — Máj. 1.-én ünnepély volt. A nap jelentőségét Sch. ig. magyarázta meg a tanulóknak. A növ. szegénysége miatt gyűjtést nem rendeztünk. A test. tagjai az áll. polg. leányiskolában rótták le anyagi és erkölcsi köteleességüket. — Az intézetnek egyik II. o. növendéke (Matyienkó Tivadar), amikor falujoknál ütközet volt, egészen a lövészárókig merészkedett. Pompásan jeleli, hogyan csinálták az árkot, mint támadtak a katonák, hogyan estek össze a sebesültek, miként zavarták el, hogyan kapott az egyik tiszttól egy kiábrándító nyaklevest.

Snk. int. Pozsony. Pirovits J. hadifogoly Konstantinovszka (Don. obl.) — Fizáry B. hadifogoly Werchnye Udinsk. — Winkler S. távirás a fronton. Tp. 253. — Hövényes A. e. é. önk. isk. Bruck-Királyhida. — Wayán F. Rokkantintézet Pozsony. — Deschensky N. kórház, Sopron. — Szépfalusi F. kórház, Bpest. — Az int. hadikórház. Öt osztályt taní-

tanak ideiglenes helyiségekben hárman: Deschensky F., Zengő P. és Nemesdfalvi J. — Herodek K. min. biztosi minőségben máj. 22.-én járt Pozsonyban. — Vizsga előreláthatólag június végén. — Mind a hárman a pozsonyi rokkantiskola gyógypaed. tanfolyamon is tanítanak. Deschensky F. és Zengő P. a Vöröskeresztnél is működnek. Mindketten a V. K. hadiékítményes ezüst díszéremmel lettek kitüntetve. — Nemesdfalvi és Zengő újból sorozás alá kerülnek. — A tornateremből „Zander“-termet csináltak.

A *siketnémák szegedi intézete* 1000, a testület tagjai együttesen 1000, a növendékek pedig 200 koronát jegyeztek a IV. hadikölesönre. — Az intézet taneredményét május hó 10.-én és 11.-én Herodek Károly igazgató vizsgálta meg miniszteri biztosi minőségben. Az évrő vizsgát az intézetben június hó 22.-én tartják meg. Az intézet 117 növendéke közül mezei munkára mindezideig egyet sem vittek haza. — A testület tagjai közül még mindig 6-an teljesítenek katonai szolgálatot. Ezek címei a következők: Ábrahám J. Ers. Res. Tizedes. Barczaszentpéter u. p. Botfalu, Brassó megye. — VII. Ers. Komp. Iroda. — Gyovay D. J. (e. é. önk., volt 3. honv. men. e. 5 zászlóalj. I. század.) Hadifogoly; címe: Gefreiter Josef D. Gyovay, Kriegsgefangener Tsardsui. Bukhara. Asien. — Kákonyi S. tizedes. Baukompagnie V/38. Tábori posta 312. — Láng István, Sanitäts-Zugsführer. Kuttenberg (Csehország) Reconvalessentenabteilung. — Mayer D., e. é. önk., 46. gy. ezred, 8. pótszázad. Brassó. — Schnitzl G., Zugsführer. Infanterie Bataillon. I/61. Feldpost 78.

A *Cházár András Orsz. Sn. Otthon*, mely vagyonából az előbbi jegyzéseknél 20 ezer K-t helyezett hadikölesönbe, most tagjait buzdítja. Az eredmény máj. 16.-ig: Endlich J. eln., Homolka Gy., Opler J. 500—500, Jelinek I. 300, Stenczinger Gy. 200, Tóth I. 400, Tóth M. 1100, összesen 3500 K.

Vakok orsz. kir. intézete Budapest. Berinza J. hadapródm. Lonsoncon, a tart. tiszt. isk.-ban. — Fiedler L. régi helyén, Nyitrán, kiképző őrmester. — Tiffert Gy. szkv. 1915 dec. végéig a temesvári katonai parancsnokság irodájában dolgozott mint fordító. Ezután ezredéhez vezényeltetett Aradra. I/33. pótszázad, Csálabarak. Kezdetben az ezredirodában dolgozott, majd kenyérbeszerző és kiosztó lett. Március 16.-án ruhaátvételi kiküldetésben járt Bpsten. Legutóbbi értesítése (IV. 10.) szerint fegyverraktári teendőkkal van megbízva. — Müller R. hangolómester, ki a tobolszki kormányzóság Tyumen nevű városában volt eddig, újabb címét nem tudjuk. — Balla N. int. felügyelő esendördm. többször küld értesítést; régi helyén van. — Loderer L. int. kapus mint szolgálatvivő őrmester Ujpesten, az egyik katonai kórházban teljesít szolgálatot. Két hónapig Balla A. volt int. növ. örködött a kapunál, de újév után régi portásunk, Seres János került ennek helyébe. — Miután a minimálisan szükséges tanerő-létszám biztosítva volt az intézetben, a beíratások (1916. jan. 3., 4., 5.) megtörténte után a tanítás 7.-én vette kezdetét. — Konrád Gy. a közös hadügymin.-nek a segédszolgálatosokra vonatkozó rendelete alapján került vissza, Bárczy G. szintén ez alapon, kit azonban a kultuszmin. úr a siketn. int.-től szolgálatátételre iderendelt. — Febr. 20.-ig Herodek K. ig. is 24 órában tanított, akkor azonban fel-

váltotta őt a Szegedről iderendelt Kádas Gy. A tanítás természetesen a legtöbb párhuzamos oszt. összevonásával történik, úgy hogy egyik-másik oszt. növ. létszáma 25—28. A továbbképzős növendékek ipari gyakorlatra a Vakokat Gy. O. E.-be járnak el, úgyszintén az összes növendékek tornagyakorlatai említett egyesület tornatermében bonyolítatnak le, mivel az int. műhelyeit és tornatermét a vak katonák foglalják el. — Az int. jegyzett eddig a hadikölcsönökre alapítványi tőkéből 18.200 K-t, a testület tagjai 4600 K-t. A Hadsegélyző Hivatalnak beküldött 150 K-t és a megvakult katonáknak 60 K 50 f-t juttatott. — A m. kir. Rokkantügyi Hivatal Vakok Intézetének mai napig (V. 15.) 140 törzskönyvelt vak katonája van. Ebből tíz 1915 dec. 19.-én, húsz 1916 febr. 20.-án vizsgázott az elméleti okt. tárgyaiból, 14 pedig máj. 20.-án tett nyilvánosan tanubizonyosságot elméleti előhaladásáról. Az eddigi két vizsga eredményéről a Magy. Gyógyped. VII. évf. 1. és 3. sz. emlékezik meg. Ujabban a telefonkapcsolás tanulása is megvalósult és egyelőre 2 vak katona ügyeskedik a százas és huszonötös — az ő világuknak megfelelően átalakított — kapcsoló-szekrényeken. A vakok életpályáinak, illetőleg kereseti lehetőségeinek kibővítése céljából lépések történtek arra nézve is, vajjon nem lehetne-e a tölténygyárakban nekik kereseti alkalmat nyújtani. Az eredmény az, hogy néhány nap múlva az erre vállalkozottak megkezdik a munkát a csepeli Weisz Manfréd-féle tölténygyárban. — Két ember rövidebb ideje óta — mint iparát elcsatított — végleg elhagyta az intézetet és most otthon folytatja itt tanult mesterségét. — Január második fele óta az igazgatói teendőket dr. Bielek A. katonai parancsnok látja el, mivel dr. Csakó E. igazgató iparművészeti szakmájához tartozó dolgok tanulmányozása céljából külföldön van.

Vakok orsz. int. Kolozsvár. Máj. 14.-én volt az évváró ünnepély; az osztályvizsgálatok Berkes J. szakt. előadó jelenlétében május 3.-án tartattak. (A korábbi befejezés oka: a szűkös anyagi viszonyok.) — Hadikölcsönt jegyzett újabban: Schannen P. 1600, Kolumbán K. 600 és Müller L. 750 K-t.

A Vakok Eperjesi Intézete máj. hó 1.-én a Kárpátok méltatására ünnepélyt rendezett. A növendékek felbuzdulva maguk között gyűjtést indítottak, melynek eredményét, tíz koronát, a kárpáti elpusztult falvak fölépítéséhez beküldötték. — Az évváró vizsga jún. végén lesz.

Budapesti áll. gyógyped.-i int. Faragó G. máj. 1.-től hadnagy, az olasz harctéren van. Közelebbi címét nem tudjuk. — Füzesi Á. hadapródjelölt, XVI. honv. gye. 1. század. Tábori posta 70. — A gyógyped. nevelő int. segélyző bizottsága a IV. hadikölcsönre 1800 K-t jegyzett. — A gyengetehetségek oktatására június 26.-án szünidei tanfolyam kezdődik.

Egy harctéri levél. Egyik itthon levő kartársunkhoz, ki gyakran ír a hadfiaknak s gyakran kap onnan többtől levelet, legújabban egy kedves és értékes piros lap érkezett. Nem lényeges, hogy kitől s kinek. A levél így szól: „1916. V. 22. Kedves Keresztapám! Megkaptam sorait, igazán végtelen örömmel küldöm köszönetemet, hogy Keresztapám annyi-szor keres fel kedves lapjaival. — Az egyeslapok vétele után mindig erősebbnek éreztem magam s örömmel állapíthatom meg, hogy a haza

íránt való szeretetet és munkakedvet Keresztapám fejlesztette ki bennem a legtökéletesebb fokra. Szerető keresztfia Sanyi.“

All. kisegítő isk. Bpest. Frey J., aki mint káplár a 44. gye. M. G. Abt. I.-nél (Tp. 90.) szolgál, május hó elején félhavi szabadságot töltött itthon; többnyire derűs hangulatban élnek ott fenn az orosz fronton. — Zsenaty D., aki azóta a hadiékítményes kat. érdemkereszt tulajdonosa és őrmester lett s a 301. honv. gye. 408. zlj. segélyhelyén teljesít szolgálatot (Tp. 126.), szintén jelezte, hogy nemsokára hazajön szabadságra és felkeres bennünket. — Ungermann J.-től márc. 25.-iki kelettel kapunk értesítést utoljára; írja, hogy mostani (3-ik) helyükön sem lesz maradásuk, tovább viszik őket Szibériába. — Iskolánkban a vizsgálatok a rendes időben lesznek. — Az ápr. 24.-i zápor pincehelyiségeinket elöntötte s a műhelyekben be kellett szüntetni a tanítást. — A kárpáti napon (május 1.) 43 koronát adtak össze a növendékek a jótékony célra. — A hadikölcsönre a segélyző bizottság 5000 K-t, a tantestület tagjai körülbelül szintén 5000 K-t jegyeztek. (916. máj. 8. Éltes.)

All. gyógyped.-i int. Borosjenő. Bertók I. felügy. tan. a népfőlkelői szolgálat alól ideiglenesen felmentetett. — Leopold R. hadnagy Gend. Baon 5. Tábori posta 162. — Hadikölcsönt jegyzett a testület 15.000 K-t. Az idevonatkozó mozgalom eredményeképp az intézet szállítói máj. 9.-ig 8000 K-t jegyeztek.

Gyógyped.-i képző. Keményffy K. zászlós 24. h. gye. 7. szd. Tp. 23. — Pánczél I. Korytnicza, Liptó m. 9/86. Vöröskereszt-kórház. Úgy tudja, hogy az 1913—14. évfolyamból Haberstroh és ő jelentkezett szakvizsgára. — Horváth K. és Ehm B. — úgy hírlík — orosz fogságba estek.

K.

Bartók Lajos és Bartók Lajosné.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter Bartók Lajost, a siketnémák váci intézetének rajztanárát és feleségét, Weiser Adélt, az intézet kézimunka tanítónőjét érdemes szolgálatuk elismerése mellett — saját kérelmükre — folyó évi április hó 1.-től kezdődően nyugdíjazta.

Bartókék 27 évet töltöttek a váci intézetnél, a siketnéma-oktatás szolgálatában. Munkásságuk nem kérdedik feltűnőségekkel, zajtalanul folyt le, de annál eredményesebben és maradandóbb nyomokkal.

Bartók rajzot és mintázást tanított, a snk. életpályájához felette szükséges bevezető tanulmányágot. Nemesak mint kötelességet ismerő tanár végezte hivatását, nemesak azt a feladatát teljesítette, hogy gyermekei tudjanak rajzolni és talán mintázni, de ezeken kívül jó pedagógus is volt, ki növendékeit tehetségükhöz mérten tovább is fejlesztette, pályájukhoz irányította, segítette.

Nem egy tanítványa dícséri benne tanítómesterét, nem egy tanítványa büszksége a váci intézetnek, aki akár a művész, akár az ipari pályán az ő alapvető munkássága és irányítása után jutott oda, hogy magának nevet és jólétet biztosíthatott. Neveket nem kell említenünk. Tanítványai között találunk jeles siketnémákat a szob-

rázművészetnél, a festészetnél, az iparművészetnél egyaránt, kiváló jó iparost pedig annál többet, minden ágon, minden téren. Sikereinek bizonyosságai valának a siketnéma-oktatásügy terén szervezett kiállítások úgy itthon mint külföldön (Párizs, London, Drezda), különösképpen a váci intézet 100 éves jubileumi éve tüntette fel Bartók sikereit. Volt tanítványainak egy-egy munkáját kegyeletes emlékképpen most is őrzi és mutatja a váci intézet és annak múzeuma.

Ezekben méltatjuk, mint kiváló pedagógust, szakembert, de szólhatunk róla, mint egyénről, mint művészről is. Bár szerénysége sohasem törekedett arra, hogy művei révén hirt biztosítson magának, de fenmaradt művei mégis dicsérik ecsetjét, azok kiváló képességéről tesznek bizonyosságot.

A váci intézet dísztermében, tanácstermében levő arckép-festményei művészalkotások.*) Jelentek meg képei a budapesti műtárlaton is, viszont volt alkalmunk gyönyörködni képeiben a helyi kiállításokon és a szűkebb baráti környezetben is. Nem a világnak dolgozott, műveivel nem dicsekedett, dolgozott a maga gyönyörűségére, tanítványainak javára, megelégedett barátainak, ismerőseinek őszinte elismerésével. Mint ember egyszerű volt, a csín és jóízlés minden dolgában elüljáró volt, minden munkáját ez jellemezte.

Hitveszárásról szintén a legmelegebb elismerés hangján szólhatunk. Huszonhét esztendőn át nevelte és oktatta leánynövendékeinket buzgalommal és kiváló eredménnyel. Nehéz e helyütt e kettőt: a nevelést és oktatást elválasztanunk, hogy melyikről szóljunk inkább az ő javára.

Szakember ismeri a siketnémák nevelésének nehézségeit. Különböző rendű és rangú szülők gyermekeiről lévén szó, a siketnémák nevelésénél, különösen a leányokénál, ez kiváltképpen latba esik. Nehéz feladatát rátermett nevelőképességével mindenha szerencsésen oldotta meg. Akaratereje, következetessége, főképpen a gyermekek iránti szeretete, vezérelték őt a nevelés nehéz munkájában. Tudott lenni a gyermeknek szigorú ítélőbírája, de mindjárt ott volt mellette, mint jó anyja is. A gyermekeknek hozzá való ragaszkodása a legjobb bizonyítéka kiváló nevelőképességének. A kézimunka-oktatásban elért eredménye elsőrendű. A tanévvégi kiállítások megelégedéssel töltötték el a szemlélőt, az egyéb hazai és külföldi kiállítások pedig elismerést hoztak a váci intézetnek.

A külföldi (párizsi, londoni, drezdai, stb.) kiállításokon elsőrendűeknek ismertettek el leánynövendékeink munkái, melyek kitüntető éremmel is jutalmaztattak. A jubileumi kiállításra pedig vetélkedve vettek részt volt tanítványai, dicsőséget hozva intézetünknek és mesterüknek. Bartókné kézimunkáit is mindenben és minden alkalommal azok egyszerűsége mellett a csín, a jóízlés jellemzik.

A váci intézet két kiváló tagját vesztette el. Kiválók voltak mint szakemberek, de kiválók voltak, mint pedagógusok is. A váci

*) L. az intézet Emlékkönyvét is.

tanári testület meleg kartársi érzéssel vesz tőlük búcsút, sajnálkozással, de szeretettel válik meg tőlük. A váci intézet ős falai emléküket kegyelettel őrzik; ők pedig megnyugvással vehetik, hogy ez intézetben, ennek érdekében jól munkálkodtak, sokat dolgoztak, az elismerés és növendékeiknek halála adózik érte.

Sz.

ÁLTALÁNOS PEDAGÓGIA.

A háború és a gyermekek. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság még a háború első felévében elhatározta, hogy a háborúnak a gyermekekre való hatását illetőleg adatokat fog gyűjteni, melyeket azután feldolgoztat. A beérkezett 100,000-et meghaladó adat feldolgozására a társaság *Nagy Lászlót*, a magyar gyermektanulmányozásnak megteremtőjét és legkiválóbb művelőjét kérte fel. A megízgatásnak első eredménye az a szép és értékes munka, mely „*A háború és a gyermek lelke*” címén a gyermektanulmányi társaság kiadványainak sorozatában a közel multban megjelent. Szerző nagy elméleti ismeretek nézőpontjából vizsgálta a rendelkezésre bocsátott adatokat; bevilágít a szó szoros értelmében a gyermekek érzelmi világába, megmutatja, hogy e mozgalmas idők eseményei minő érzéseket váltottak ki a gyermekek érzékeny lelkében, minő elhatározásokat érleltek s így vonja le értékes következtetéseit és alkotja meg lélektani törvényeit.

Az értékes dolgozat befejező részéből (Pedagógiai következtetések) a következő részleteket közöljük:

Azok az érzések és gondolatok, amelyek e háborúban mind az egyeseket, mind a népeket mozgatják, az ifjak lelkében majdnem mind visszatükröződnek. Az ifjak kiválogatják azt, ami a háború eseményeiből és motivumaiból az ő fejlődő testi erőiknek s lelki felfogásuknak leginkább felel meg. Csodálatos ösztönös erővel érzik meg, ami a háborút mozgató eszmékben, törekvésekben, érzésekben lényeges. A gyermekek és ifjak felfogásából nem csak a jelen lényeges mozzanatait ismerjük meg, hanem látjuk azokban a jövő képét is. A háború hatása alatt életre kelt új társadalmi, nemzeti és kulturális eszmék az ő lelkükben is kikeltek, sőt hatalmasan lángolnak.

Ha szemügyre vesszük azt, amit a gyermekek és ifjak a háború etikájából felfogtak, mint fontosat kiemeltek, akkor a háború pedagógiája számára a következő nevezetesebb célokat tűzhetjük ki:

Ápolni kell a hatalmas erőre kapott nemzeti érzést, élesztetni a hazafiúi lelkesedést. Törekedjünk arra, hogy a meggyarapodott nemzeti öntudat továbbra is erősödjék és fejlődjék s minden egyesnek a lelkét hassa át s nagy tettekre és alkotó munkára serkentse.

Fejlesszük az ifjakban azokat az egyéni erőket, amelyeket ők oly annyira dicsőítenek: az egyéni kezdeményezést, a nagy célok kitűzését, a célhoz vezető munka és küzdelem szeretetét, az egyéni bátorságot, hősiességet; az akarat intelligens szervezését, a tanultságot, a sikerig, a győzelemig való kitartó haladást, csüggedhetetlenséget, a fizikai szenvedések tűrését.

Lássuk meg és használjuk fel pedagógiai célokra az ifjakban

az erkölcsi alaphoz való szilárd ragaszkodást, a föltétlen megbízhatóságot, komolyságot, a végső erőfeszítésig menő kötelességtudást.

Lássa meg az ifjú, becsülje és szeresse a nép nagy tulajdonságait, tekintse a népet úgy, mint e fizikai, gazdasági, erkölcsi erők letéteményesét, a közerkölcsök, a közvagyonosodás legfőbb biztosítékát. Viszont tanulja meg a nép, hogy az egyéni érdekeknél még hatalmasabbak és értékesebbek a közérdekek s a kötelesség teljesítése a közzel szemben a becsületesség kérdése.

Ápoljuk az ifjúban az ő rajongó idealizmusát. Szeresse az eszményi törekvéseket, bámulja a nagy jellemeket, a dicső tetteket; lássa meg a cselekedetben mindenek felett a jót, a felháborodásig iszonyodjék a gonosztól, jellemtelentől, aljastól.

A háború feltárta, az ifjúság észrevette az egyes és a nemzet igazi értékeit. A pedagógiának ezen nagy értékekre kell alapítania munkáját, ezeknek erősítésére, gyümölcsoztatására kell törekednie állandóan és szakadatlanul, ha a nemzeti nagy föllendülésnek, új kialakulásnak munkása akar lenni, ha nem akar olynemű visszaesésnek részesévé válni, amilyen a közszellemben éppen a háború előtti időkben volt tapasztalható.

Az ifjúság, amelyet a háború viharai, eget ostromló küzdelmei, megrázó drámái megihlettek, teljes mértékben átérzi a mai idők mozgását és elszántan tekint az elkövetkezendő idők elé. Ezért nyugodtan várhatjuk az idők változását, a most felnövekedő ifjúság szelleme alkalmas arra, hogy ha majdan kezébe veszi a közérdekek munkálásának nagy és felelősségteljes feladatát, lendületet adjon s új irányt szabjon hazánk fejlődésének.

Az „*Új iskola*”-ról tartott felolvasást *dr. Domokos Lászlóné* Szegeden a Magyar Gyermektanulmányi Társaság szegedi fiókkörének március 19.-i nyilvános gyermektanulmányi értekezletén. Bennünket is sokban érdeklődő előadásnak tartalmát a következőkben közöljük:

Azt szeretném — úgymond az előadó — az Új iskola ismeretetésével közölni, hogy hogyan lehet fiatal életet boldogságban leélni; a tavaszigéreték legszebbjét szeretném hozni, azt: hogy az eljövő embernek szebb és teljesebb élet fog jutni, mint amilyen nekünk jutott. — Az Új iskola a gyermeket a természet ölébe helyezi s a tanítója is szinte alázatos szolgálja a természetnek, ékesszavú megértője, kinek egyetlen igaz szava is ajtót nyit a gyermek lelkében. Az Új iskola a munka színhelye, hol buzgó, lázas mozgalmasság nyomán önti a gyermek gondolatait a megfelelő kifejezési formába. Azonban ez a munka nem egyszerű kézzel való reprodukció, hanem az önálló cselekvésre indítás eszköze, a megértés, az értelmi működés önálló és egyéni összefoglalója, az akarat és elhatározó képesség fejlesztője. Egész berendezésében is ezt a gondolatot szolgálja az Új Iskola, honnan számúzva van minden, ami a gyermeket mozgalmasságában zavarhatná és ki van zárva minden megszokottság. A termék falait a tanultak szemléltetésére szolgáló képecskék, rajzok és tárgyak díszítik, melyeket a gyermekek maguk hordtak össze, vagy maguk készítettek. Jó időben azonban a tanítás szín-

helye mindig a kert és a rét, a tanítás anyaga a természet alkotásai. Az iskolába csakis egészséges ép testű és ép idegrendszerrel bíró gyermekek vétetnek fel. A testi nevelésre különös gond fordítottatik. A gyermekek nem soroztatnak egy határozott osztályba, hanem az egyes tárgyakban mutatott képességeik szerint csoportosíttatnak. A tanítási módszert illetőleg lényeges eltérés a más iskoláktól, hogy a gyermekek nem megtanulásra, hanem feldolgozásra kapják a feladatokat, emlékezés helyett a gyermekeknek maguknak kell gondolkodniok, kutatniok, s a tanítás anyagát is maguk hordják össze. Megfigyeléseiket a gyermekek füzetekbe írják és rajzolják; a fogalmazás-tanításnak módja, hogy a gyermekek önmaguk alkotta meseiket írják le. Az Új iskola legnagyobb különbsége a más iskoláktól az anyag elrendezésében nyilvánul meg, az anyag ugyanaz; az elrendezésben azonban lélekfejlődéstani szempontok az irányadók. Minden tantárgynál, még helyesírásnál vagy számtannál is felkeltetik a gyermekek kutatás vágya, ami nagyban hozzájárul a szemléletnek tudatossá tételéhez. A legkisebb gyermek tanításánál az összes tárgyak a beszéd és értelem gyakorlatokba olvadnak bele; az anyag kiválasztásánál főszempont a gyermekek érdeklődése s minden élményük lelki útja a beleélés. Az V—VI., ill. I—II. oszt. középiskolai tanulók főanyaga a természettudomány, melynél maguk készítette tanszerekkel kísérleteznek. Történelmi tanulmányaik a kor világába való beleélés. A földrajz oktatásnál a föld alakulatai keletkezésükben, mint eleven küzdő erők, erő kifejtésükben mutattnak be s a nemzeti öntudat felkeltésének gazdasági, földrajzi szempontok adják alapját, a hazaszeretet pedig munkára sarkaló erőforrássá lesz. Az Új iskola V—VII. osztálya egész szervezetében a megreformált középiskola V. osztályához képez átmenetet. Minden gyermekről az Új iskola egyéniségi jellemlapokat vezet, melyek feljegyzései a helyes nevelést szolgálják.

A rajzolás a tanítás szolgálatában. Senki sem vonhatja kétségbe, hogy a fogalmak megmagyarázásánál sokszor mily nagy hasznát vesszük a rajzolásnak. Egy-két spontán odavetett karakterisztikus vonallal nemesak sok időt és fáradságot takarítunk meg, hanem akárhányszor tökéletesebb szemléletet nyújtunk, mint akármilyen drága képekkel. Ez a tény vezette *Seinig* német pedagógust arra a gondolatra, hogy a rajzolást az oktatásnak, úgyszólván minden egyes tantárgynak a szolgálatába kívánja beállítani. „*Zeichnen als Sprache*“ (Halle, Keferstein, geb. 9.50 M) című könyvében nemesak elméleti, hanem igen érdekes és értékes gyakorlati útmutatásokat is közöl, hogy miként lehet a rajzolás a gondolatok kifejezésének is eszköze.

Seinig könyvét különösen a siketnémák tanára alkalmazhatja nagy haszonnal s azért különösen figyelmükbe ajánljuk azt lapunk olvasóinak. *)

—g.

*) E könyv ismertetését bizonyára szívesen fogadnák a M. S. O. olvasói.

A szerk.

VEGYESEK.

Dr. Tóth István — ügyosztályunk főnöke — kineveztetett miniszteri titkárrá.

Dr. Sarbó Artur főtörzsorvos a Ferencz József-rend lovagkeresztjét kapta a katonai érdemrend szalagján.

*

Tájékoztató az állami tisztviselők és egyéb állami alkalmazottak részére a családjukban előforduló betegségekkel járó terhek könnyítése céljából az egyes miniszteri tárcák által nyújtott kedvezmények és azok elnyerési módzatai felől.

Vallás- és közoktatásügyi tárca. 1. A József királyi herceg szanatórium-egyesület gyulai szanatóriumában 28 ingyenes ágyhely.

Ezért a kedvezményért folyamodhatnak: állami, községi és felekezeti tanárok, tanítók, tanítónők, valamint a tanügy terén működő állami tisztviselők egyaránt.

A pályázati kérvények a következő okmányokkal szerelendők fel:

- a) születési bizonyítvánnyal;
- b) működési bizonyítvánnyal;
- c) tüdőbaj és a szanatóriummi kezelés szükségességét igazoló hatósági bizonyítvánnyal;
- d) vagyontalanságot igazoló hatósági bizonyítvánnyal.

Az ekképen felszerelt kérvények a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez címezve a József királyi herceg szanatórium-egyesület gyulai (Békés vármegye, Lugos-erdő) szanatóriumának igazgatóságához intézendők.

2. Az alkohol vagy morfium túlságos élvezete folytán megbetegedett egyének ápolását és gyógyítását célzó rákospalotai gyógyítóházban 3 ingyenes hely a tanügy terén működő állami alkalmazottak részére.

A felvétel iránti kérvények vagy a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, vagy közvetlenül az Általános Közjótékonyági Egyesület elnökségéhez (VI., Eötvös-utca 8.) intézendők. (Budapesti Közlöny 1916. évi 100. sz., máj. 2., 9—10. l.)

Napidíj-pótlékot (à 4 K) és *fuvarpénz-pótlékot* (kilométerenként 30 f) számíthatnak fel az állami tisztviselők hivatalos kiküldetések alkalmával (átköltözködéseknel nem!) a m. kir. miniszterium 1916. évi 981. M. E. sz. r. alapján. (Hivatalos Közlöny 1916. 11. sz., címloldal.)

A VKM. múlt év májusában 48.655/1915. sz. rendeletével megengedte a sn. intézetek igazgatóságainak, hogy a tanév bezárása előtt hazabocsáthassák a földműves szülők óhajára azokat a növendékeket, akik alkalmasak a mezői munkára. E rendelkezés 1915—16-ra is érvényes (45633—1916). A vizsga előtt elbocsátottakról jelentés teendő a min. úrhoz.

A szaktanács 1916. máj. 13.-i gyűlésének tárgyai: 1. Bejelentések. 2. A képző tanári testületének jzkve. 3. A vakok budapesti intézete igazgatóságának felterjesztése (végbizonyítványok). 4. A tanulatlan snk.-at foglalkoztató intézet kérelme. 5. Szabályzat-tervezet a snk. önképzőköréi részére. 6. A snk. váci int. jzkve. 7. A vakok bpesti int. fel-

terjesztése (egy vak segélyezése). 8. A snk. debreceni int. igazgató-tanácsának jzkve. 9. A snk. szegedi int. jelentése a tankönyvek használatáról.

Tolmács, szakértő ügy. „Másolat. B. 5567—915. sz. Ő Felsége a Király nevében! A beregszászi kir. tszk. . . . elleni bűnügyben Gy. A. bírósági tolmács az ungvári kir. jb. által részére megállapított tolmácsdíjak tekintetében használt felfolyamodás folytán alulírt napon tartott nem nyilvános ülésben következőleg végzett:

A vádtanács a felfolyamodást a Bp. 379. §. 4. bek. értelmében elutasítja, mert a siketnéma egyének kihallgatásához meghívott szakértellemmel bíró egyének a Bp. értelmében *tolmácsi és nem szakértői* minőségben szerepelnek s így a felfolyamodással megtámadott fenti számú végzés megváltoztatására v. megsemmisítésére alap nincs. Beregszász, 1915. szept. 22. Stampf s. k. t. elnök, Kontratovics sk. előadó.“

Házasság. Molnár Antal körmöczbányai kartársunk és Gaal Irénke esküvője márc. 4.-én volt (Veszprém). — Faragó Béla soproni kartársunk — most m. kir. honvéd hadnagy — iványi és boldogfalvi Boltizár Bözsikével Léván ápr. 5.-én kötött házasságot. — Takáts Gy. soproni kartársunk eljegyezte Pieler Irmuskát Oszlopról. — Maár J. soproni kartársunk eljegyezte Payer Gizikét Fertőféhregyházáról.

Nyugdíjba vonulások. *Medgyesi* János kartársunk (Borosjenő) saját kérelmére jan. 1-től nyugállományba helyeztetett. — *Scholtz* Lajos kartársunk (Jolsva) nyugdíjba vonulása alkalmából miniszteri elismerést kapott munkásságáért.

A VKM. özv. Gácsér Józsefnét a siketnémák váci intézetéhez rendelte a női kézimunka tanítására, egyelőre óradíjas minőségben.

A M. S. O. szerkesztőségébe az ungvári tanári testület és sn. intézet adományaként ápr. 12.-én 100, a kaposvári tanári testülettől 21 K érkezett a Borbély-féle irodalmi alapítványra. Ez a két összeg továbbítatott az egyesület pénztárosához.

A M. S. O.-nak ez a száma 1916. évi jún. hó 3.-án jelent meg. A legközelebbi füzetbe szánt anyagot aug. közepéig kéri a szerkesztő.

Gyász hírek. *Fincicky* Mihály polgármester elhunyt. Része volt a snk. ungvári intézete létesítésében. — Meghalt *Popovits* Mihály ny. c. táblabíró, a snk. ungvári intézete tb. ügyésze.

Szerkesztői üzenetek. *Egyesületünk minden tagját* kérem, őrizték meg a távol levő kartársak lappéldányait. — *K. K. A.* „Kalauz“ ideközlését köszönöm. Még nyomozom egy ideig. — *V. J.* Határidő aug. közepe. — —y —z: 1. Közérdekből kérem a két másolatot. 2. A statisztikát meg kell csinálni amennyire lehet mostantól visszamenőleg.

TARTALOM: Közgyűlési meghívó. — Egyesületi élet. (ika.) — Kertész-kedjünk! (Szobolovszky I.) — A rajz szerepe a snk. oktatásában. (Folyt. köv.) — Háborus feljegyzések. (Váradi Zs.) — Beszámoló az osztrák sn.-intézeti tanárok 1914. évi (V.) nagygyűléséről. Vége. (Völker J.) — A háború és mi. (K.) — Bartók Lajos és B. L.-né. (Sz.) — Általános pedagógia. (—g.) — Vegyesek: Dr. Tóth I. előlépése. Dr. Sarbó A. kitüntetése; Szanatórium kedvezmény; Napidíjpótlék; Földmives szülők sn. gyermekei vizsga előtt hazabocsáthatók; Szaktanács gyűlés; Tolmács, szakértőügy; Házasság (Molnár A., Faragó B., Takáts Gy., Maár J.); Nyugdíjbavonulás (Medgyesi J., Scholtz L.) Özv. Gácsér J.-né km. tanítónői megbízása; Nyugtázás; Gyász hírek (Fincicky M., Popovits M.); Mellékelve a S. T. O. E. tagjai részére Cházár András képe.
